

Rassenproeven met zwarte en rode bessen op praktijkbedrijven in 2006

A.A. van Oosten en J.M.T. Balkhoven-Baart

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V.
Sector Fruit
Mei 2007

Rapportnr
2007-07

© 2007 Wageningen, Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Praktijkonderzoek Plant & Omgeving.

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V. is niet aansprakelijk voor eventuele schadelijke gevolgen die kunnen ontstaan bij gebruik van gegevens uit deze uitgave.

Rapportnr. 2007-07 Prijs: € 15,-

De rassenproef in Nieuwdorp werd gefinancierd door het Productschap Tuinbouw en de praktijkproeven in Ovezande en Heinkenszand werden gefinancierd door de Coöperatieve Nederlandse Bessentelers B.A.

Coöperatieve Nederlandse Bessentelers B.A

Boerendijk 7, 4451 LK Heinkenszand

Tel: 0113 - 561391

Fax: 0113 - 561369

E-mail: vermueminnaard373@msn.com

Projectnummer PPO: 3261064400

Projectnummer PT: 36255

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V.

Sector Fruit

Adres : Lingewal 1, 6668 LA Randwijk

: Postbus 200, 6670 AE Zetten

Tel. : 0488 - 47 37 00

Fax : 0488 - 47 37 17

E-mail : infofruit.ppo@wur.nl

Internet : www.ppo.wur.nl

Inhoudsopgave

pagina

INHOUDSOPGAVE	3
VOORWOORD	5
SAMENVATTING	7
1 INLEIDING	9
2 RASSENONDERZOEK ZWARTE BES IN NIEUWDORP	11
2.1 Proefopzet	11
2.2 Resultaten 2006	12
2.2.1 Het weer	12
2.2.2 De verzorging	12
2.2.3 Gewasbescherming	12
2.2.4 Bemesting	12
2.2.5 Onkruidbestrijding	12
2.2.6 Waarnemingen	12
2.2.7 Opmerkingen per waarneming	13
2.2.8 Opmerkingen per ras	16
2.2.9 Samenvattende tabel	22
3 NIEUWE ZWARTE BESSEN IN DE BESSENCOÖPERATIE	23
4 PRAKTIJKRASSENPROEF ZWARTE BES IN OVEZANDE	25
4.1 Proefopzet	25
4.2 Resultaten 2006	25
4.2.1 Gewasbescherming, bemesting en onkruidbestrijding	25
4.2.2 Beschrijving van de proefrassen in volgorde van rijptijd	26
5 PRAKTIJKRASSENPROEF RODE BES IN HEINKENSZAND	29
BIJLAGE 1 TABELLEN MET RESULTATEN	30

Voorwoord

Het Praktijkonderzoek Plant & Omgeving (PPO) sector Fruit en de Coöperatieve Nederlandse Bessentelers B. A. hebben onder gezamenlijke verantwoordelijkheid een aantal rassenproeven met zwarte- en rode bessen opgezet. Gekeken wordt of ze een verbetering zijn van het sortiment. In één proef worden zwarte bessenrassen voor het eerst beoordeeld op bruikbaarheid met 12 planten per ras. In de praktijkproeven wordt de bruikbaarheid van de beste rassen in een grotere proef verder getoetst. In die proeven worden de rassen ook getoetst op geschiktheid voor machinale oogst. Het toetsen van zwarte- en rode bessenrassen op geschiktheid voor machinale oogst wordt door de telers als zeer nuttig ervaren.

De waarnemingen worden verricht door Adri van Oosten, freelance onderzoeker kleinfruit en oud-medewerker van het voormalige Fruitteeltpraktijkonderzoek, in nauwe samenwerking met Jacinta Balkhoven-Baart, onderzoeker kleinfruit bij het Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, sector Fruit in Randwijk. De Coöperatieve Nederlandse Bessentelers B. A. c.q. de proefveldhouders, zijn verantwoordelijk voor de verzorging van de proefvelden.

De proefresultaten worden jaarlijks besproken op een ledenvergadering van de Coöperatie. In de proefverslagen worden de nieuwe rassen onder code vermeld. Dit is een eis van de raseigenaren. Elk jaar organiseert de Bessencoöperatie een excursie voor haar leden naar de proefvelden. Op afspraak met de proefveldhouders en/of de waarnemer zijn de proefvelden onder begeleiding ook door anderen te bezichtigen. De proef met de eerste beoordeling van zwarte bessenrassen is gefinancierd door het Productschap Tuinbouw. De praktijkproeven zijn gefinancierd door de Coöperatieve Nederlandse Bessentelers B.A.

Een woord van dank voor de drie proefveldhouders en de Coöperatieve Nederlandse Bessentelers B. A.

Samenvatting

In 2006 hebben het Praktijkonderzoek Plant & Omgeving (PPO) sector Fruit te Randwijk en de Coöperatieve Nederlandse Bessentelers B.A. te Heinkenszand het rassenonderzoek met zwarte- en rode bessen voortgezet. Het doel is (nieuwe) rassen te toetsen op geschiktheid voor machinale oogst en het zoeken naar rassen die een verbetering zijn van de huidige rassen, voornamelijk wat betreft de gevoeligheid voor ziekten en plagen.

Rassenproefveld zwarte bes in Nieuwdorp

Op 1 april 2006 waren er 60 zwarte bessen rassen uitgeplant op dit proefveld. Daarvan waren er 24 in het vijfde productiejaar, 13 in het vierde, 9 in het derde, 5 in het tweede productiejaar en 10 in het eerste groeijaar. Standaardrassen waren Ben Nevis en Ben Alder. Getracht is bij de verzorging van de proef zo veel mogelijk aansluiting te zoeken bij wat in de praktijk gangbaar is zonder de doelstelling van de proef uit het oog te verliezen. In 2006 werden waarnemingen verricht aan bloei, hoeveelheid blad bij de bloei, groeikracht en groeiwijze, bladstand, schade aan blad door zonnebrand, bessenrondknopmijt, groene melkdistelluis, bessenbladgalmug, bladvalziekte, roest, meeldauw, vroege vruchtval, tros lengte, vruchtgrootte, gelijkmatige rijping, productie, stevigheid en barsten van de bessen, rijptijd en smaak. Vanaf 2001 zijn ieder jaar een aantal nieuwe rassen aangeplant en een aantal daarvan leken interessant.

- Van de 24 rassen die op 13 maart 2001 zijn aangeplant waren er na de oogst van 2006 nog zes beproevenswaardige rassen over: BEN TRON, ECM, BEN CONNAN, Ras ZWB 36, Ras ZWB 3 en FOXENDOWN. Na de oogst van 2006 is dit oudste gedeelte van de proef gerooid.
- Van de 13 rassen die op 23 maart 2002 zijn uitgeplant lijken na de oogst van 2006 vijf rassen interessant: Ras ZWB 26, Ras ZWB 28, Ras ZWB 25, Ras ZWB 23, en Ras ZWB 1.
- Van de 9 rassen die op 24 januari 2003 zijn uitgeplant zijn er na de oogst van 2006 drie rassen die veelbelovend lijken: Ras ZWB 32, Ras ZWB 31 en Ras ZWB 17.
- Op 4 december 2003 zijn 5 rassen uitgeplant. Daarvan leken er na de oogst van 2006 vier interessant: Ras ZWB 14, Ras ZWB 11, Ras ZWB 10 en Ras ZWB 12.
- Op 10 december 2005 zijn 10 rassen uitgeplant. Zij hebben zich in het eerste groeijaar goed ontwikkeld.

Een tabel met een samenvatting van de resultaten is weergegeven in tabel 2.2.9. Het onderzoek wordt in 2007 voortgezet.

Praktijkproef zwarte bes in Ovezande

Op dit proefveld zijn per 1 april 2006 tien zwarte bessen rassen uitgeplant. De oudste rassen waren in het negende groeijaar, de jongste in het eerste. De producties waren overwegend matig zoals ook op de meeste praktijkpercelen. COOP1 was een gunstige uitzondering en voldeed goed. COOP2 stelde in menig opzicht teleur. De aanslag van de pas gestekte COOP3 mislukte grotendeels.

Nieuwe zwarte bessen rassen in de praktijk

Door de goede resultaten op de proefvelden in Nieuwdorp en Ovezande zijn een aantal nieuwe zwarte bessen rassen uitgeplant in de praktijk. De ervaringen van de telers/proefveldhouders zijn weergegeven in hoofdstuk 3.

Praktijkproef rode bes in Heinkenszand

Het onderzoek werd in 2006 alleen voortgezet met het rode bes ras RED POLL dat in 2004 is geplant. Vanwege de zeer slappe groeiwijze lijkt dit ras niet geschikt voor machinale oogst.

1 Inleiding

De eerste beoordeling van zwarte bessenrassen gebeurt door het Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, sector Fruit (PPO). Steeds zijn interessante rassen ook opgenomen in ruim opgezette praktijkproeven door de Coöperatieve Nederlandse Bessentelers B. A. (de Bessencoöperatie). In de praktijkproeven worden ook rode bessen getoetst op bruikbaarheid voor de machinale oogst. In dit rapport worden de resultaten van proefjaar 2006 beschreven. De proeven worden in afzonderlijke hoofdstukken beschreven.

Anders dan in voorgaande jaren zijn de resultaten over de voorgaande proefjaren gemiddeld weergegeven, alleen de resultaten van 2006 zijn volledig uitgewerkt. Dit is gedaan om de hoeveelheid cijfers en tabellen te beperken en de leesbaarheid te bevorderen. Nadeel is dat pieken en dalen op deze manier worden afgevlakt. Nieuw is ook dat de ervaringen met nieuwe zwarte bessenrassen door de Bessencoöperatie in dit verslag zijn opgenomen.

De rassen in de tabellen van de proef in Nieuwdorp zijn weergegeven in volgorde van plantjaar ofwel productiejaar en in volgorde van rijptijd. De rasbeschrijvingen staan ook in deze volgorde. Naar aanleiding van de resultaten tot nu toe, zijn interessante rassen in de tabellen vet weergegeven. Specifieke waarneming staan vermeld in paragraaf 2.2.7, de kenmerken per ras staan in paragraaf 2.2.8. De volledig uitgewerkte resultaten van de waarnemingen staan in de bijlagen.

2 Rassenonderzoek zwarte bes in Nieuwdorp

2.1 Proefopzet

Doel: Eerste beoordeling van zwarte bessenrassen en selecties op bloei, groei, oogst, productie vruchteigenschappen en sapkwaliteit. Nagaan hoe de gevoeligheid is voor ziekten en plagen en de geschiktheid voor machinale oogst.

Plantdatum:

24 rassen geplant op 13-03-2001, 6e groei-jaar, 5^e productiejaar
12 rassen geplant op 23-03-2002, 5e groei-jaar, 4^e productiejaar
9 rassen geplant op 24-01-2003, 4e groei-jaar, 3^e productiejaar
5 rassen geplant op 04-12-2003, 3e groei-jaar, 2^e productiejaar
10 rassen geplant op 13-12-2005, 1^e groei-jaar.

Plantafstand: 3,00 x 0,40 m

Proefopzet: De proef is geplant in 2-voud met 6 planten per veldje. Van de rassen die op 13-12-2005 zijn geplant staan 5 planten per veldje. Aan de rassen geplant op 13-03-2001 worden in principe nauwelijks of geen waarnemingen meer gedaan behalve aan de standaardrassen en veelbelovende rassen vanwege een beperkt budget.

In 2002 zijn door gebrek aan plantmateriaal van de 12 rassen 2 rassen in 2-voud en 10 in enkelvoud geplant met soms noodgedwongen minder planten/veldje. In 2003 is van 9 rassen de tweede herhaling alsnog geplant. Eén ras van deze serie is dus blijvend in enkelvoud uitgeplant.

Plantmateriaal: 1-jarige containerplanten

Oppervlakte van een veldje: 7,2 m² netto

Teeltwijze: geïntegreerd/gangbaar

Gewasbescherming: In principe wordt er zo weinig mogelijk ingegrepen.

Bemesting: organische mest en 410 kg kalkammonsalpeter per ha.

Onkruidbestrijding: gedeeltelijk chemisch, gedeeltelijk niet chemisch.

Proefveldhouder: L. Boonman, Stoofweg 10, 4455 VR Nieuwdorp. Tel. 0113-612576, Fax 0113-613477.

2.2 Resultaten 2006

2.2.1 Het weer

Het weer heeft veel invloed gehad op het proefverloop. Het voorjaar was laat en koud waardoor ook de bloei en de oogst laat waren. Het extreem warme en droge weer in juli heeft grote invloed gehad op de oogst. Hittebeschadiging en zonnebrand kwamen voor op de bessen en vooral op het blad van met name de laatrijpende rassen.

2.2.2 De verzorging

Meer nog dan in voorgaande jaren is getracht om bij de verzorging van de proef zoveel mogelijk aansluiting te zoeken bij het praktijkperceel (met het ras BEN NEVIS) van de proefveldhouder. Dat is zeker niet in alle gevallen gelukt, omdat in de proef 60 rassen en selecties zijn opgenomen met allemaal verschillende eigenschappen zoals rijptijd en gevoeligheid voor ziekten en plagen. Ze krijgen echter meestal allemaal en op hetzelfde moment dezelfde behandeling. Dit kan echter niet voor alle rassen optimaal zijn.

2.2.3 Gewasbescherming

- Een aantal rassen blijkt zeer gevoelig te zijn voor groene melkdistelluis. De bestrijding met Pirimor viel in voorgaande jaren nog wel eens tegen. Dit jaar werd het voor zwarte bessen nieuwe middel Calypso ingezet. De bespuiting werd uitgevoerd op het moment dat de eerste luizen in één van de meest gevoelige rassen werden waargenomen. Het bestrijdingsresultaat viel tegen, waarna enkele weken later nog een keer met Calypso werd gespoten.
- Vooral de jonge struiken hadden last van bessenbladgalmug. Er werd twee keer met Decis gewerkt. Het resultaat was matig.
- Er werden verspreid over het proefveld rupsen van bladrollers gevonden maar een bestrijding werd niet nodig gevonden.
- In enkele rassen werden aangetaste knoppen van bessenrondknopmijt gevonden. Er werd twee keer gespoten met zwavel.
- Wantsen kwamen beperkt voor, een bestrijding was niet nodig, ook niet in de jonge struiken.
- Meeldauw en bladvalziekte waren geen groot probleem, wellicht omdat twee keer met Stroby werd gespoten of onder invloed van het weer.
- In september werd in veel rassen en selecties in meerdere of mindere mate roest waargenomen.
- Bloedblaarluis en spint kwamen niet of nauwelijks voor. Vruchtrot was er door het droge, warme weer in juli niet.

2.2.4 Bemesting

Als bemesting werd opnieuw 1700 kg per ha varkensmest toegediend. Per 1.000 kg mest bedroeg het gehalte aan N, P en K resp. 7,50; 5,75 en 3,30 kg. Daarnaast werd in april 400 kg/ha kalkammonsalpeter gestrooid. In juni kregen de veldjes met een minder goede bladstand en de jonge struiken een overbemesting met nog eens 400 kg/ha kalkammonsalpeter. Daardoor was de bladstand in het algemeen beter dan in voorgaande jaren.

2.2.5 Onkruidbestrijding

De onkruidbestrijding bestond uit twee behandelingen met Roundup (3 l/ha). Eén keer werd alleen op de rij gespoten, één keer volvelds. Enkele rassen lijken gevoelig voor Roundup.

2.2.6 Waarnemingen

In 2006 werden waarnemingen verricht aan bloei, bessenrondknopmijt, groene melkdistelluis, bladvalziekte, roest, meeldauw, schade door hitte en zonnebrand aan blad, gelijkmatige rijping, groeiwijze en groeikracht, bladontwikkeling bij de bloei en bladstand, productie, stevigheid en barsten van de bessen, vruchtgrootte, rijptijd, tros lengte en smaak. Er werden geen specifieke smaakproeven en geen sapanalyses uitgevoerd. Als in een beschrijving van de rassen over sapkwaliteit wordt gesproken dan heeft dat betrekking op onderzoek uit voorgaande jaren. De belangrijkste resultaten van de rassen in 2006 en gemiddeld over de proefjaren zijn vermeld in Bijlage 1 (tabel 1a tot en met 5d op volgorde van productiejaar en rijptijd).

2.2.7 Opmerkingen per waarneming

Totaal indruk

De totaal indruk van een ras is bepaald door een telersgroep van 7 personen. Ze vond plaats op 4 juli 2006, vlak voor de oogst van de vroegst rijpende rassen. Bij het bepalen de totaal indruk hebben bij de laat rijpende rassen een aantal eigenschappen een ondergeschikte rol gespeeld, zoals de beschwaliteit, omdat de vruchten nog niet rijp waren. Andere belangrijke toetsingscriteria waren productie en groeiwijze/groeikracht. In het algemeen moet een ras minimaal een 6 scoren om niet af te vallen, maar er zijn uitzonderingen op deze regel. Zo voldeed BEN NEVIS in de eerste jaren minder goed maar scoort nu veel beter. Bij Ras ZWB1 vindt het omgekeerde plaats. Dit ras was in de eerste oogstjaren veelbelovend maar valt de laatste twee jaar tegen. Dat geldt ook voor Ras ZWB 32. De volledige cijfers staan in Bijlage 1, tabel 1.

Productie

Evenals in voorgaande jaren is door een telersgroep van 7 personen voor de aanvang van de oogst op 4 juli 2006 een waarderingscijfer gegeven voor de productie. Op de oogstdatum werd door de onderzoeker nog een cijfer gegeven voor de productie. Vooral voor de laatrijpende rassen was dat nuttig en nodig omdat die op 4 juli nog lang niet rijp waren. In het algemeen kan gesteld worden dat voor 2006 en gemiddeld over de proefjaren een productiecijfer van 6,5 - 7 behaald moet zijn, wil een ras voldoende perspectief bieden. De waarderingscijfers staan in Bijlage 1, tabel 1.

Bloei- en rijptijd

Het verschil in bloeitijd tussen het vroegst- en het laatst bloeiende ras bedroeg in 2006 slechts 17 dagen. In 2002 bedroeg het verschil in bloeitijd 59 dagen, in 2003 25 dagen, in 2004 34 dagen en in 2005 21 dagen. Het verschil in rijptijd tussen het vroegst- en het laatst rijpende ras bedroeg in 2006 23 dagen. In 2002 bedroeg het verschil in rijptijd 24 dagen, in 2003 18 dagen, in 2004 30 dagen en in 2005 26 dagen. Opnieuw rijpten 12 rassen vroeger dan het vroege standaardras BEN NEVIS, zoals de interessante rassen Ras ZWB 26 8 dagen vroeger en Ras ZWB 31 6 dagen vroeger. Het verschil in bloeitijd tussen BEN NEVIS en deze rassen was gering. Bij de rassen die vier productie jaren geproduceerd hebben zijn er enkele die 5 tot 7 dagen vroeger rijpten dan BEN NEVIS, ongeveer gelijk of iets eerder bloeien en verder ook interessant zijn, voornamelijk wat productie betreft. Dat biedt dus perspectief! De resultaten staan in Bijlage 1, tabel 1 en tabel 2.

Stevigheid en barsten van de bessen

Het droge, zonnige weer en de hoge temperaturen in 2006 hebben er toe geleid dat vrijwel alle rassen een voldoende scoorden voor stevigheid en het aandeel gebarsten bessen. De stevigheid van de bessen van BEN CONNAN viel in 2006 echter tegen. Alle andere rassen kregen wel een voldoende. Rassen met een waarderingscijfer van 8 of hoger hebben goed voldaan. Ras ZWB 17 kreeg als enige een 9. Gemiddeld over de proefjaren blijken de veelbelovende rassen ECM, BEN CONNAN en Ras ZWB 3 een onvoldoende te scoren op dit onderdeel. Dit beperkt de afzetmogelijkheden van deze rassen. Dit geldt ook voor de interessante rassen Ras ZWB 26 en Ras ZWB 31 en de minder goede rassen Ras ZWB 21 en Ras ZWB 30.

Door de weersomstandigheden in 2006 was er nauwelijks sprake van barsten van de bessen. Gemiddeld over de proefjaren waren het de rassen met de minst stevige bessen die ook een onvoldoende kregen voor gevoeligheid voor barsten zoals Ras ZWB 3, Ras ZWB 26, Ras ZWB 28, Ras ZWB 22 en Ras ZWB 30.

Vruchtgrootte

Door de beperkte financiering zijn in 2006 geen exacte vruchttellingen gedaan, maar is een waarderingscijfer gegeven. In grote lijnen komt dit cijfer redelijk overeen met de vruchtgewichtsbepalingen uit voorgaande jaren, maar er zijn ook afwijkingen. In Bijlage 1, tabel 2 zijn de waarderingscijfers vermeld en het gewicht van 100 bessen in grammen, gemiddeld over de jaren.

Groeiwijze en groeikracht

De waarneming voor de groeiwijze geeft aan of een ras een opgaande, brede of hangende groeiwijze heeft. In de praktijk zal men een brede tot iets opgaande groeiwijze het meest waarderen, mits de takken niet te slap zijn zodat ze bij een rijke oogst op de grond komen te liggen.

Rassen met een sterke groeikracht zullen in het algemeen sneller in productie komen en de eerste jaren relatief een hoge productie geven. Meestal zijn dat ook de rassen met een opgaande steile groei. Een opgaande tot steile groei betekent minder licht binnenin de struik en daardoor minder sterke bloemknoppen en minder jong hout. NARVE VIKING kent dit probleem. De takken van een ras met slap hout zullen tijdens de oogst snel op de grond komen te liggen waardoor de kwaliteit slecht wordt. Een voorbeeld hiervan is Ras ZWB 32 die goede eigenschappen heeft maar een slappe groeiwijze. De standaardrassen BEN NEVIS en BEN ALDER gelden als rassen met een goede groeiwijze. Het standaardras BEN ALDER komt soms groeikracht tekort op zwaardere grond. Maar ook KRISTIN en FOXENDOWN kampen soms met dat probleem. De volledige waarderingscijfers staan in Bijlage 1, tabel 3.

Groene melkdistelluis

Ook in 2006 was het nodig om de groene melkdistelluis te bestrijden. Dat gebeurde al in een vroeg stadium en moest later nog een keer herhaald worden. Niettemin werd deze luis in de meeste rassen aangetroffen. In twee interessante rassen Ras ZWB 28 en Ras ZWB 1 kwamen geen of weinig luizen voor. Dat was ook in voorgaande jaren het geval. Ook bij het proefgedeelte wat in het eerste groei-jaar verkeerde kwam in Ras ZWB 1 geen luis voor. Dat was ook het geval met Ras ZWB 36 en BEN TRON.

Evenals in het oudere proefgedeelte was in deze jonge aanplant de veelbelovende bes Ras ZWB 23 zeer gevoelig voor groene melkdistelluis. Zie verder Bijlage 1, tabel 3.

Bessenrondknopmijt

Anders dan in 2005 zijn niet de knoppen van (alle) rassen onderzocht in het laboratorium op aanwezigheid van mijten. Wel werden alle rassen in het veld gecontroleerd op zichtbaar aanwezig zijn van dikke, gezwollen knoppen, een kenmerk van een infectie met mijten. Duidelijk dikke, gezwollen knoppen werden aangetroffen in BEN TIRAN, Ras ZWB 3 en Ras ZWB 31 en vooral in Ras ZWB 1. Opgemerkt moet worden dat deze rassen om uiteenlopende redenen interessant of beproevenswaardig zijn.

In 2005 werd bessenrondknopmijt aangetroffen in Ras ZWB 15, Ras ZWB 29, Ras ZWB 31 en Ras ZWB 34.

In 2004 was dat het geval bij NARVE VIKING, BEN ALDER, BEN TIRAN en Ras ZWB 13 en in 2003 was dat het geval bij Ras ZWB 3.

De besmetting van het proefveld met bessenrondknopmijt is te gering om uitspraken te kunnen doen over rasgevoeligheid.

Bessenbladgalmug

Opmerkelijk was de betrekkelijk geringe aantasting van bessenbladgalmug. Zo gering dat geen waarnemingen zijn gedaan in het vruchtdragende gedeelte van de proef. Heel anders verging het de rassen in het pas geplante gedeelte die in hun eerste groeijaar verkeerden. Alle rassen werden matig tot ernstig aangetast, zoals meestal met pas geplante struiken het geval is. Uitzondering was Ras ZWB 18: de jonge scheuten werden ernstig aangetast ondanks enkele bespuitingen met Decis. In Bijlage 5, tabel 3 zijn de gemiddelde waarnemingscijfers over 2001 – 2005 opgenomen.

Wants

De schade door wants is meestal niet zo groot in zwarte bes. Alleen in een jonge aanplant kunnen wantsen behoorlijk schade toebrengen aan blad en jonge scheuten.

In 2006 gaf wants weinig problemen, ook niet in de jonge struiken.

De afgelopen jaren kwam wants vooral voor in de volgende rassen: BEN NEVIS, ECM, KRISTIN, BEN ALDER, FOXENDOWN, NARVE VIKING, Ras ZWB 3, Ras ZWB 26, Ras ZWB 32 en vooral in Ras ZWB 29.

Bladvalziekte

Deze schimmel kwam in 2006 in geringe mate voor, waarschijnlijk door het droge, hete weer in juli. Een begin van een infectie in juni zette zich niet door. Alleen in Ras ZWB 36 werd bladvalziekte van enige betekenis gevonden. Maar dat is dan ook het meest gevoelige ras in deze proef, zo is de afgelopen jaren gebleken. Iets bladval zagen we in Ras ZWB 3. In Bijlage 1, tabel 4 zijn alleen de gemiddelde waarnemingscijfers over 2001 – 2005 opgenomen.

Roest

Deze schimmel werd aan het eind van het groeiseizoen in verschillende rassen behoorlijk aangetroffen.

De cijfers in Bijlage 1, tabel 4 geven een goed beeld van de gevoeligheid van de verschillende rassen. Van de interessante rassen bleken de volgende rassen gevoelig: BEN NEVIS, BEN ALDER, BEN TIRAN en Ras ZWB 7. Ras ZWB 38, om verschillende redenen niet interessant, had zeer veel roest, zoveel dat het blad er vroegtijdig afviel.

Weinig gevoelig bleken: BEN CONNAN, Ras ZWB 17 en Ras ZWB 14.

In de eenjarige planten was Ras ZWB 18 weinig of niet gevoelig en BEN CONNAN en Ras ZWB 23 matig gevoelig. De andere rassen waren gevoelig, Ras ZWB 36 zeer gevoelig.

Meeldauw

Deze schimmelziekte veroorzaakte in 2006 geen grote problemen. Alleen in Ras ZWB 39 en in de nieuwkomer in de proef, Ras ZWB 18 werd veel meeldauw gevonden. Van de oudste rassen in de proef, die het vijfde productiejaar beleefden, is alleen BEN NEVIS gevoelig.

Van de rassen in het vierde productiejaar is alleen in het eerste groeijaar meeldauw gevonden in de interessante rassen Ras ZWB 23, Ras ZWB 25, Ras ZWB 20 en Ras ZWB 26 en in de minder goede rassen Ras ZWB 22 en Ras ZWB 29. De volgende jaren werd geen meeldauw meer geconstateerd in deze rassen.

Van de rassen in het derde productiejaar werd, ook alleen in het eerste groeijaar, meeldauw gevonden in het interessante ras Ras ZWB 31 en het oninteressante ras Ras ZWB 39. In Ras ZWB 31 is in latere jaren geen meeldauw meer aangetroffen maar in Ras ZWB 39 jaar na jaar zeer veel meeldauw.

Smaak

De smaak van de vruchten is niet doorslaggevend voor de aanbeveling van een (nieuw) ras. Voor de verwerkende industrie lijken andere kwaliteitseisen belangrijker. Toch willen we graag weten of een ras goed of slecht smaakt. En dus beoordelen we elk jaar bij de oogst de smaak. Opvallend is dat er alleen in de groep die 5 productiejaar achter de rug hebben onvoldoendes vallen. Dat zijn TRITON, BEN CONNAN en FOXENDOWN. Omdat smaak niet doorslaggevend is en rassen niet afvallen als ze minder goed smaken, zijn deze rassen toch in onderzoek gebleven.

Zie verder Bijlage 1, tabel 4.

Zonnebrand aan blad

De extreem warme julimaand had tot gevolg dat het blad van een aantal rassen in meerdere of mindere mate schade ondervond door zonnebrand en hittebeschadiging. Het waren vooral de rassen met een goede en met een zwakke bladstand die hiervan het meest te lijden hadden zoals Ras ZWB 36, Ras ZWB 7, Ras ZWB 38, BEN NEVIS en BEN TIRAN.

Ook in 2005 hadden de zwarte bessen te lijden van zonnebrand, maar het probleem deed zich vroeger in het seizoen voor, al eind juni. Het gevolg was dat er toen veel meer schade was aan de vruchten, vooral in de vroeg rijpende rassen.

Bladstand

In voorgaande jaren liet de bladstand in de voorzomer bij een aantal rassen te wensen over. De oorzaak was niet altijd duidelijk. Door een extra bemesting en zonodig nog een overbemesting met kalkammonsalpeter tijdens het groeiseizoen is getracht in 2006 hierin verbetering te brengen. Wellicht daardoor was de bladstand in mei/juni in het algemeen beter dan in voorgaande jaren. Toch waren er ook nu weer rassen die al vroeg in het seizoen, direct na de bloei, een onverklaarbare bruinverkleuring van het blad vertoonden die nog het meest doet denken aan windschade of invloed van het koude weer. Het waren vooral de rassen die in groei en vruchtdracht op BEN CONNAN lijken die hier last van hadden, zoals ECM, Ras ZWB 7 en Ras ZWB 23, maar ook andere type rassen zoals Ras ZWB 25, Ras ZWB 32, Ras ZWB 28 en Ras ZWB 14 vertoonden het. Later in het seizoen viel de bruinverkleuring minder op omdat het jonge blad de verschijnselen niet toonde. In juli verslechterde de bladstand van een aantal rassen door zonnebrand en hittebeschadiging. Door de overvloedige regen in augustus verbeterde de bladstand van een aantal rassen weer.

Er zijn op 3 tijdstippen (in het voorjaar, de zomer en de nazomer) bladstandcijfers gegeven. De meeste rassen toonden gedurende het groeiseizoen een wisselende bladstand waar moeilijk een lijn in te vinden is. Het middelen van de cijfers zou onjuist zijn en de verschillen te veel nivelleren en tot verkeerde conclusies kunnen leiden. Besloten is om in de tabellen dan ook geen bladstandcijfers op te nemen.

Gelijkmatige rijping

Een ongelijkmatige rijping kan bij de oogst problemen geven. Overrijpe bessen komen dan met rode- en groene bessen in dezelfde partij en beïnvloeden de kwaliteit in negatieve zin. De meest interessante rassen met een ongelijkmatige rijping zijn BEN TIRAN, Ras ZWB 28, Ras ZWB 25, Ras ZWB 1, Ras ZWB 31 en Ras ZWB 32. Vooral Ras ZWB 1, die ook op het proefveld in Ovezande is uitgeplant en in de praktijk, stelde teleur. De volledige gegevens zijn opgenomen in Bijlage 1, tabel 4.

Tros lengte

Voor de machinale pluk lijkt de tros lengte minder belangrijk al wordt aangenomen dat rassen met een korte tros makkelijker machinaal te plukken zijn dan rassen met een lange tros. Voor handpluk is een lange tros wel zo makkelijk. En hoewel er maar weinig zwarte bessen met de hand geplukt worden hebben we toch een cijfer gegeven. De resultaten staan in Bijlage 1, tabel 5.

Vroege vruchtval

Bij de oogst is getracht een indruk te krijgen van het mogelijk plaatsvinden van een vroege, spontane vruchtval. Het ras BEN ALDER is hiervoor gevoelig. De beoordeling op vroege vruchtval werd vertroebeld door de eigenschap van het makkelijk loslaten van de bessen. De waarderingscijfers geven dan ook een gemengd beeld van vroege vruchtval en het makkelijk loslaten van de bessen. Het laatste is een nuttig gegeven bij machinale oogst. Van de interessante rassen zijn behalve het standaardras BEN ALDER, ook BEN CONNAN, Ras ZWB 28 en Ras ZWB 11 rassen met spontaan en makkelijk vallende bessen.

Hoeveelheid blad bij de bloei

Aangenomen wordt dat rassen met een behoorlijke bladontwikkeling tijdens de bloei minder risico lopen op nachtvorstschade omdat de bloemen dan beter beschermd zouden worden. Het is om die reden dat we waarnemingen doen aan de hoeveelheid blad tijdens de bloei.

Er zijn duidelijk rasverschillen. Rassen met veel blad tijdens de bloei zijn BEN TRON, KRISTIN en Ras ZWB 32. Rassen met weinig blad tijdens de bloei zijn FOXENDOWN, NARVE VIKING en Ras ZWB 3. De volledige lijst met cijfers staat in Bijlage 1, tabel 5.

2.2.8 Opmerkingen per ras

Rassen in het vijfde productiejaar

Aan de 24 rassen die op 13 maart 2001 zijn aangeplant zijn in principe nauwelijks of geen waarnemingen meer gedaan. Alleen de standaardrassen zijn mee beoordeeld omdat die als referentiekader gelden voor de later uitgeplante rassen. Incidenteel zijn ook aan rassen die na het vierde productiejaar als veelbelovend zijn aangemerkt, waarnemingen verricht. Een van de drie proefrijen werd gerooid om plaats te maken voor nieuwe rassen. In die gerooiden rij stonden ook de beproevenswaardige rassen Ben Tron en Foxendown en ook Narve Viking. Aan deze rassen konden dus geen waarnemingen meer worden verricht. Een uitzondering op bovenstaande is gemaakt voor Ras ZWB7 omdat deze selectie in 2005, in tegenstelling tot voorgaande jaren, verrassend goed voldeed. Aan deze selectie werden nogmaals alle standaardwaarnemingen verricht. In totaal werden in 2006 tien rassen in gevolgd. Hieronder de resultaten van deze rassen in 2006 in volgorde van rijtijd. In de winter 2006-2007 werd dit gedeelte van de proef gerooid.

1. BEN NEVIS

Dit standaardras heeft het in deze proef in 2006 in vele opzichten goed gedaan, zelfs beter dan in het praktijkgedeelte van de proefveldhouder en wellicht ook beter dan op een aantal praktijkpercelen. De groei en bladstand was goed. Ziekten en plagen kwamen slechts in beperkte mate voor. De productie was goed evenals de stevigheid van de bessen. BEN NEVIS bloeit en rijpt vroeg. De sapkwaliteit was goed.

2. TRITON

Aan dit ras werden weinig waarnemingen verricht. De groei en de bladstand waren goed. Evenals in de praktijk was de productie matig.

3. BEN TRON

Aan dit ras konden in 2006 geen waarnemingen worden gedaan omdat de planten gerooid zijn.

4. BEN CONNAN

Dit ras heeft het in 2006 voor het eerst in de proeven in velerlei opzicht matig gedaan.

De bladstand was matig. De productie was minder dan in voorgaande jaren, maar niettemin nog steeds ruim voldoende. De stevigheid van de bes was ook heel matig. De rijping was enigszins onregelmatig. De sapkwaliteit was in 2002 onvoldoende. Van 2002 tot en met 2005 was de sapkwaliteit van BEN CONNAN op alle onderdelen wel voldoende.

5. ECM

Deze selectie, die een aantal eigenschappen heeft die ook BEN CONNAN bezit, heeft het in 2006 zeer goed gedaan, beter dan BEN CONNAN. De bladstand en de groei waren vrij goed, de productie was zeer goed en de bessen waren steviger dan die van BEN CONNAN maar minder dan van Ben Nevis. De rijping was vrij onregelmatig. De sapkwaliteit was voldoende. In Ovezande groeit ECM minder goed en breder.

6. RAS ZWB 36

Voor de eerste keer sinds dit ras in Wilhelminadorp, Nieuwdorp en Ovezande in onderzoek is, zijn de resultaten in Nieuwdorp minder goed, hoewel nog steeds ruim voldoende. Met name de productie liet het wat afweten. Verder heeft dit ras goed voldaan. De bladstand, de struikvorm en de stevigheid van de bes waren goed. De bessen zijn klein. Was in 2006 een van de weinige rassen die bladvalziekte vertoonde. De sapkwaliteit was goed, alleen in 2002 was de sapkleur onder de norm.

7. RAS ZWB 3

Sinds dit ras in Nieuwdorp wordt beproefd is het elk jaar een topper. Dit ras heeft een aantal eigenschappen, dat BEN CONNAN ook heeft. Een minpuntje is de stevigheid van de bessen; die is maar matig. De sapkwaliteit is vrij goed, maar het vitamine C-gehalte is vrij laag. Er werden in 2006 enkele knoppen met bessenrondknopmijt gevonden.

8. KRISTIN

Aan dit ras werden weinig waarnemingen verricht. Matige groei en bladstand. In tegenstelling tot sommige percelen in de praktijk was de productie dit jaar in deze proef vrij matig.

9. RAS ZWB 7

Was in 2005 verrassend goed, reden om nog eens met meer aandacht naar dit ras te kijken. Helaas heeft dit ras het in 2006 niet waar kunnen maken, evenmin als in de jaren 2002-2004. Met name de productie blijft enigszins achter bij andere nieuwe rassen in deze proef, maar is zeker voldoende. Een lichtpuntje is de rijptijd: één week later dan BEN NEVIS en één week vroeger dan BEN ALDER. Dat is een pluspunt omdat er behoefte is aan een ras dat rijpt tussen de twee standaardrassen. Maar RAS ZWB 7 is niet de enige nieuweling die dit pluspunt heeft! Zie verderop in dit verslag. Gevoelig voor roest. De sapkwaliteit was in 2002 onvoldoende, de jaren daarna voldoende.

10. Foxendown

Aan dit ras konden in 2006 geen waarnemingen worden gedaan omdat de planten gerooid zijn.

11. BEN ALDER

Gaat het op dit proefveld steeds beter doen, maar blijft toch nog achter in groei en productie t.o.v. het praktijkgedeelte van de proefveldhouder. De sapkwaliteit voldeed in 2002 op de meeste onderdelen niet aan de norm, in latere jaren wel.

12. BEN TIRAN

Was op dit proefveld in 2006 beter dan in menig praktijkperceel. Gevoelig voor roest. De sapkwaliteit was steeds goed. Er werden in 2006 enkele knoppen met bessenrondknopmijt gevonden.

13. Narve Viking

Aan dit ras konden in 2006 geen waarnemingen worden gedaan omdat de planten gerooid zijn.

Rassen in het 4^e productiejaar

Deze groep bestaat uit 12 rassen. Van de 6 rassen die in 2005 na drie productie jaren interessant werden genoemd zijn er na de oogst van 2006 twee weggevallen omdat ze minder goed voldoen: RAS ZWB 21 en Ras ZWB 22. Er is een ras toegevoegd aan de lijst van interessante rassen: Ras ZWB 28. De andere rassen zijn Ras ZWB 26, Ras ZWB 25, Ras ZWB 23 en Ras ZWB 1. Hier volgt een beschrijving van de rassen in volgorde van rijptijd.

1. RAS ZWB 26

Het vroegst rijpende ras op het proefveld: één week vroeger dan BEN NEVIS. Deze eigenschap lijkt belangrijk om een grotere oogstspreading te krijgen. Bloeit gemiddeld ongeveer gelijk met BEN NEVIS. De groeiwijze is tamelijk opgaand met een mooie struikvorm. De productie lijkt minstens zo goed als van Ben Nevis. De bessen zijn zachter dan die van BEN NEVIS.

De sapkwaliteit was in het algemeen goed, maar het vitamine C-gehalte was matig. Lijkt niet zo gevoelig voor ziekten en plagen.

2. RAS ZWB 21

Bloeit enkele dagen vroeger dan BEN NEVIS. Dit ras rijpte in 2006 één week vroeger dan BEN NEVIS en heeft ook verder een aantal pluspunten, zoals stevige bessen, weinig gevoelig voor barsten en goed van smaak. Maar de telersgroep vond de productie en de totaal indruk matig. De sapkwaliteit was in 2005 op alle onderdelen beneden de norm.

3. RAS ZWB 28

Heeft in 2006 een plaatsje in de kopgroep veroverd. Bloeit en rijpt enkele dagen vroeger dan BEN NEVIS. Is zeer productief, heeft matig stevige bessen, tamelijk slappe takken, en een matige bladstand. Door deze eigenschappen valt de struik bij de nadering van de oogst helemaal open. Het gevolg was dat in 2005 er veel vruchten met zonnebrand waren. Veel bessen vielen daardoor vroegtijdig af en die bleven hangen waren van slechte kwaliteit. In 2006 was dat ook wel het geval maar in mindere mate. De vruchten smaken goed. De sapkwaliteit is goed met uitzondering van het vitamine C-gehalte wat matig is. Weinig gevoelig voor ziekten en plagen. De groeiwijze en de matig stevige bessen zijn minpunten.

4. Ras ZWB 19

Rijpt enkele dagen vroeger dan BEN NEVIS. Groeit zeer matig en zeer breed met slappe takken. De productie is matig. De totaal indruk is zeer matig. Gevoelig voor bessenbladgalmug, weinig gevoelig voor bladvalziekte en roest.

5. Ras ZWB 24

Bloeit enkele dagen vroeger dan BEN NEVIS. Zeer matige bladstand. Groeit goed, breed tot zeer brede struik. Kleine, vrij goed smakende bes. Matige productie en totaal indruk.

6. Ras ZWB 20

Bloeit en rijpt enkele dagen vroeger dan BEN NEVIS. In veel opzichten een matige selectie. Matige bladstand en groei. Matige productie en totaal indruk. Grote bessen.

7. RAS ZWB 22

Bloeit ongeveer gelijk met BEN NEVIS en rijpt enkele dagen vroeger dan de laatste. Behoorde in 2005 nog interessante rassen vanwege vroege rijping en productiviteit, maar de productie viel in 2006 tegen. Door de lage productie was ook de totaal indruk zeer matig. Groeit goed en vrij breed. Grote, goed smakende bes. Tamelijk gevoelig voor bessenbladgalmug, bladvalziekte en roest.

8. Ras ZWB 5

Rijpt ongeveer gelijk of iets vroeger dan BEN NEVIS. In 2005 schreven we over dit ras: "Een ras met uitgesproken eigenschappen". Daar is na het proefjaar 2006 geen wijziging in gekomen. Groeit zwak, tamelijk opgaand en gedrongen. In aanleg zeer productief, maar door de zwakke groei is de productie per oppervlakte laag. Tamelijk grote, stevige bessen die niet snel barsten en matig smaken. Rijpt gelijkmatig, korte tros, goede sapkwaliteit. Zeer gevoelig voor groene melkdistelluis. Gevoelig voor bessenbladgalmug en tamelijk gevoelig voor roest.

9. RAS ZWB 25

Dit ras rijpte in 2006 enkele dagen vroeger dan BEN NEVIS en bloeide ongeveer gelijk met dit standaardras. Groeit goed, breed tot opgaand, wat lichte bladstand. Maakte evenals in 2005 een goede tot zeer goede indruk. Zeer productief, tamelijk grote, stevige bessen. De sapkwaliteit werd in 2005 als goed beoordeeld, maar het vitamine C-gehalte was matig. In 2006 rijpten de bessen onregelmatig. Gevoelig voor groene melkdistelluis en bessenbladgalmug. Lijkt weinig gevoelig voor bladvalziekte.

10. Ras ZWB 29

Heeft een aantal goede eigenschappen, zoals een gezonde groei, goed smakende en stevige bessen en weinig gevoelig voor ziekten en plagen. Daar staat tegenover een zeer matige productie. Daardoor is de totaal indruk ook zeer matig.

11. RAS ZWB 23

Dit ras is nu voor het 4e achtereenvolgende jaar één van de toppers op dit proefveld. Komt door de goede resultaten in aanmerking om op het proefveld in Ovezande op grotere schaal uitgeplant te worden. Bloeide in 2006 ongeveer gelijk mer BEN NEVIS maar rijpte enkele dagen later. De oogsttijd valt dus tussen BEN NEVIS en BEN ALDER! Groeit goed, mooie struikvorm. Goed tot zeer goed productief en tamelijk stevige en grote bessen. Was in 2005 in een smaaktest met 30 rassen het best smakende ras! De sapkwaliteit was goed met uitzondering van het gehalte aan vitamine C die onvoldoende was. Dit ras lijkt gevoelig voor groene melkdistelluis en bessenbladgalmug en tamelijk gevoelig voor bladvalziekte.

12. RAS ZWB 1

In het eerste productiejaar was dit ras meteen een topper. De jaren daarna heeft het dat niveau nooit meer gehaald. Opvallend is wel dat RAS ZWB 1 het buiten de proef op het kopeind wel goed heeft gedaan! In de proef was 2006 niet het beste jaar van dit ras. De productie was matig, de rijping onregelmatig en hoewel de stevigheid van de bessen goed was, liet de beschikbare kwaliteit in het algemeen toch te wensen over. Groeit opgaand, maar heeft slappe takken. De smaak is goed. De sapkwaliteit is zeer goed! Weinig gevoelig voor groenemelkdistelluis. Gevoelig voor roest en bessenrondknopmijt.

Rassen in het 3^e productiejaar

Van de 9 rassen, die op 24 januari 2003 zijn uitgeplant waren er na de oogst van 2005 nog 3 rassen die er in gunstige zin uitsprongen. Na de oogst van 2006 is dit aantal gelijk gebleven, n.l. Ras ZWB 3, Ras ZWB 32 en Ras ZWB 17. Van deze en andere rassen vielen de volgende eigenschappen op.

1. Ras ZWB 30

Dit ras valt steeds verder terug. In 2004 behoorde het nog tot de interessante rassen. In 2005 werd het ras als matig beoordeeld. In het afgelopen jaar was de totaal indruk zeer matig. Vooral de productie viel tegen, maar ook de stevigheid van de bessen en de gevoeligheid voor barsten. Zeer matige bladstand. Weinig gevoelig voor ziekten en plagen, m.n. voor bladvalziekte, roest en groenemelkdistelluis.

2. RAS ZWB 31

Dit ras viel in 2005 nog op in gunstige zin, maar viel dit jaar wat terug. Het is zeker geen slecht ras. Eén van de weinige rassen waar bessenrondknopmijt in is gevonden. Dat was ook in 2005 het geval. Het ras rijpt ongeveer gelijk of enkele dagen eerder dan BEN NEVIS. De bessen zijn matig stevig met een goede smaak. Groeit goed en breed, met vrij slappe takken. Matig gevoelig voor ziekten en plagen, weinig voor groene melkdistelluis.

3. RAS ZWB 32

Bloeide en rijpte in 2006 een week later dan BEN NEVIS en een week vroeger dan BEN ALDER. Dat is dus een pluspunt i.v.m. oogstspreading. Een nadeel in 2006 waren de zeer brede struikvorm en de zeer matige bladstand. Is productief en heeft stevige, tamelijk grote, goed smakende bessen met een goede sapkwaliteit. Gevoelig voor groene melkdistelluis. Evenals in 2005 maakte dit ras bij de oogst een betere indruk dan bij de beoordeling door de telersgroep.

4. Ras ZWB 40

Combineert een aantal goede eigenschappen met een minder goede. Eerst maar de minder goede: de productie is zeer matig. Daarmee vallen de goede eigenschappen in het niet. We noemen ze voor de volledigheid. Groeit zeer goed, opgaand, gezond, mooie bladstand. Kleine, goed smakende, stevige bes, met weinig gebarsten bessen. Weinig gevoelig voor bladvalziekte, roest en groene melkdistelluis. Gevoelig voor bessenbladgalmug. Vanwege de zeer matige productie in drie opeenvolgende proefjaren worden de waarnemingen aan dit ras, ondanks de goede eigenschappen, in het vervolg tot een minimum teruggebracht.

5. RAS ZWB 17

Evenals in 2005 vielen de zeer stevige bessen en de hoge productie op. De rijptijd is iets voor of gelijk met BEN ALDER. Moet Ben Alder als de bessen zwart zijn snel geplukt worden omdat de vruchten snel zacht worden en gaan vallen, bij RAS ZWB 17 is daar geen sprake van. Als de bessen zwart worden zijn ze nog niet goed rijp en kunnen nog wel een week (in 2006!!) aan de struik blijven hangen voor ze zacht worden. Vormt een tamelijk opgaande struik met een lichte bladstand en een matige tot goede groei. De smaak van de bessen is matig en vlak. De sapkwaliteit is zeer goed. Gevoelig voor groene melkdistelluis, bessenbladgalmug en bladvalziekte.

6. Ras ZWB 38

Ook van dit ras kan gezegd worden dat het een aantal goede eigenschappen combineert met een minder goede. En dat minder goede is ook bij dit ras de zeer matige productie, die niet goed gemaakt kan worden door goede kenmerken. Het ras groeit sterk en opgaand met een gezonde bladstand en opvallend hard groen blad. De bessen zijn stevig, barsten niet snel en smaken vrij goed. Een kwaliteitsbes. Weinig gevoelig voor roest en groene melkdistelluis. Gevoelig voor bessenbladgalmug en bladval. Vanwege de zeer matige productie in drie opeenvolgende proefjaren worden de waarnemingen aan dit ras in het vervolg van de proef tot een minimum teruggebracht.

7. Ras ZWB 13

Kleine struik, matige en opgaande groei, matige bladstand. Matig productief. Stevige en tamelijk grote bes die niet snel barst. Rijpt gelijkmatig. De bessen hebben een matige, vlakke smaak. Gevoelig voor ziekten en plagen.

8. Ras ZWB 39

Wat het meest opvallend is bij dit ras, zijn de sterke gevoeligheid voor meeldauw en de zeer matige productie. De goede eigenschappen kunnen dit negatieve beeld niet goed maken. Groeit sterk en opgaand met een hard groene bladstand. Stevige, vrij goed smakende bes, met weinig gebarsten bessen en een gelijkmatige rijping. Gevoelig voor bessenbladgalmug en groene melkdistelluis, niet gevoelig voor bladvalziekte en roest. Vanwege de zeer matige productie in drie opeenvolgende proefjaren worden de waarnemingen aan dit ras in het vervolg van de proef tot een minimum beperkt.

9. ZWB 15

Bloeit en rijpt laat, d.w.z. in dezelfde tijd als BEN ALDER, BEN TIRAN en NARVE VIKING. Dit ras scoort matig. De groei is opgaand. Matig productief. Stevige en vrij grote bes. Weinig gevoelig voor barsten, gelijkmatige rijping, goede smaak. Gevoelig voor bessenbladgalmug en roest, matig gevoelig voor groene melkdistelluis.

Rassen na het 2^e productiejaar

Op 4 december 2003 zijn 5 rassen uitgeplant. Na de oogst van 2006 en na 2 productiejaar zijn er 4 als interessant aangemerkt. Hier volgt een korte beschrijving van de rassen.

1. RAS ZWB 14

Rijpt tamelijk vroeg. Heeft een mooie struikvorm, groeit goed en heeft een goede bladstand. Is productief en heeft stevige bessen die vrij goed smaken. Gevoelig voor groene melkdistelluis. Heeft een goede totaal indruk achtergelaten.

2. RAS ZWB 11

Rijpt enkele dagen na BEN NEVIS. Groeit zeer breed en heeft tamelijk slappe takken. Is productief, heeft stevige bessen die tamelijk zuur smaken. Is niet bijzonder gevoelig voor ziekten en plagen.

3. RAS ZWB 10

Rijpt één week na BEN NEVIS en één week vroeger dan BEN ALDER. Vormt een opgaande struik, groeit matig en heeft een vrij goede bladstand. Meest opvallend zijn de kleine, zeer stevige en matig smakende, weinig aromatische bessen. Is tamelijk productief.

4. Ras ZWB 16

Een matige productie en een matige tot zeer matige totaal indruk. Kleine struik, zwakke en opgaande groei, gevoelig voor Roundup. Stevige en kleine bes, weinig gevoelig voor barsten, matige smaak. Weinig gevoelig voor groene melkdistelluis, gevoelig voor bladvalziekte en roest.

5. RAS ZWB 12

Rijpt zeer laat, ongeveer gelijk BEN ALDER. Groeit matig. Stevige, kleine bes aan lange tros, weinig aromatische bes. De productie is vrij goed.

Rassen in het eerste groeijjaar

Op 13 december 2005 zijn 10 rassen uitgeplant. Het betreft standaardrassen en beproevenswaardige rassen uit het proefgedeelte dat op 13 maart 2001 zijn geplant en inmiddels gerooid en 1 nieuwkomer. De volgende rassen zijn uitgeplant: BEN ALDER, BEN CONNAN, FOXENDOWN, BEN TRON, Ras ZWB 7, Ras ZWB 3, Ras ZWB 36 en Ras ZWB 18.

De planten zijn goed gegroeid, zeker als de droge, hete juli maand van 2006 in aanmerking wordt genomen. Er is geen water gegeven. In deze groep zit één nieuw ras: Ras ZWB 18. Daar ging natuurlijk de meeste belangstelling naar uit.

1. RAS ZWB 18

Een losse, wat wilde groeier. En een ras met tegenstellingen. Lichte bladstand. Gevoelig voor bessenbladgalmug en meeldauw. Alle rassen in deze groep hadden in meerdere of mindere mate last van bessenbladgalmug, maar RAS ZWB 18 het meest.

Meeldauw kwam alleen voor in dit nieuwe ras, maar het was ook het enige ras met weinig of geen roest. De meeste roest kwam in dit gedeelte van de proef voor. Jonge planten in het eerste groeijaar lijken het meest gevoelig te zijn.

- Ras met geen of weinig roest: Ras ZWB 18.
- Rassen met weinig tot matig roest: Ras ZWB 23 en Ben Connan.
- Rassen met matig roest: Ben Tron, Foxendown en Ras ZWB 3.
- Rassen met veel tot zeer veel roest: Ben Alder, Ras ZWB 7, Ras ZWB 36 en Ras ZWB 1.

De andere rassen en waarnemingen leverden geen nieuwe gezichtspunten op.

2.2.9 Samenvattende tabel

Tabel 2.2.1 geeft een overzicht van de resultaten van de meest veelbelovende zwarte bessen rassen. Vetgedrukte getallen zijn de beste scores per kolom, schuin en onderstreepte getallen zijn de slechtste scores per kolom.

Tabel 2.2.1. Samenvatting van de resultaten van de meest veelbelovende zwarte bessen rassen.

Ras	Productie ¹	Stevigheid ²	Vruchtgrootte ³	Groeikracht*	Luis**	Galmug**	Roest**	Smaak ¹	Rijping***
Ben Nevis	<u>5.5</u>	8	7	6.5	2.4	6.0	2.3	8.0	7.3
ECM	8.3	<u>5.4</u>	6.2	6.2	5.4	4.0	1.4	6.1	6.8
Ben Conan	7.7	5.8	6.2	6.6	4.0	3.1	1.0	5.0	7.0
Ras ZWB 36	7.5	7.0	7.0	7.6	2.3	5.4	1.5	6.8	6.7
Ras ZWB 3	8.3	5.8	<u>5.6</u>	7.2	3.6	5.5	4.5	6.2	6.6
Ben Alder	6.6	6.2	7.2	5.4	2.8	7.5	3.1	6.6	6.4
Ras ZWB 26	6.8	4.8	7.0	7.4	2.0	3.8	1.3	6.0	7.0
Ras ZWB 28	6.6	4.8	8.0	6.8	1.0	2.0	1.1	7.5	<u>5.3</u>
Ras ZWB 25	7.7	7.7	6.0	6.4	4.3	4.8	1.3	6.3	7.0
Ras ZWB 23	7.8	7.0	9.0	7.3	4.9	5.0	1.1	7.8	6.8
RAS ZWB 1	7.3	7.9	7.0	8.0	1.0	4.3	<u>5.3</u>	6.8	6.0
RAS ZWB 31	7.0	5.7	7.0	7.3	1.1	4.7	1.6	7.3	5.7
RAS ZWB 32	6.6	7.2	7.5	7.3	<u>6.0</u>	3.7	1.5	7.3	6.0
RAS ZWB 17	7.5	8.7	8.0	6.0	3.4	<u>7.7</u>	1.0	6.0	7.7
RAS ZWB 11	7.3	7.0	7.0	7.0	2.3	5.0	1.3	6.0	7.0
Ras ZWB 10	6.8	7.0	7.5	<u>5.0</u>	2.8	4.0	2.5	<u>3.5</u>	7.5
Ras ZWB 12	6.8	7.5	7.5	5.5	2.0	5.5	2.5	4.0	7.0

¹ 1 = laag; 9 = hoog

² 1 = zeer zacht; 9 = zeer hard

³ 1 = klein; 9 = groot

* 1 = zwakke groei; 9 = sterke groei

** 1 = weinig; 9 = veel

*** 1 = ongelijkmatig; 9 = gelijkmatig

3 Nieuwe zwarte bessen in de bessencoöperatie

Door de goede resultaten op de proefvelden in Nieuwdorp en Ovezande zijn binnen de Bessencoöperatie een aantal nieuwe rassen uitgeplant. Het leek zinvol als aanvulling op de proefresultaten om de telers naar hun ervaringen te vragen. Hieronder een samenvatting van de gesprekken.

BEN TRON

Is op een aantal bedrijven uitgeplant. Van de nieuwe rassen wellicht het ras waar de telers in 2006 het meest tevreden over waren en waarvan sommigen zeggen dat ze daarmee zouden willen uitbreiden. De rijptijd valt net na of in het staartje van de pluk van BEN NEVIS. Een teler was redelijk tot goed, de anderen goed tot zeer goed tevreden. De productie was goed tot zeer goed, de beskwaliteit en de plukbaarheid goed. Een teler sprak van een tamelijk zachte bes die op tijd geplukt moet worden en het beste bestemd kan worden voor sap. De anderen hadden die ervaring niet. De struik groeit goed en is vitaal. Op een bedrijf komen afwijkende planten voor die geen of weinig vruchten geven. Een teler noemde de gevoeligheid voor roest. De sapkwaliteit was in de proeven goed.

KRISTIN

Van de nieuwe rassen gaf dit ras de hoogste producties: 12 en 14 ton/ha. Er zullen niet veel percelen zijn waar de standaardrassen dat gehaald hebben. Toch zal men niet snel uitbreiden met dit ras. De reden is de gevoeligheid voor meeldauw. Op de proefvelden had KRISTIN jarenlang geen meeldauw. Helaas heeft de schimmel zich nadien aangepast en nu blijkt KRISTIN gevoeliger dan BEN NEVIS. Meeldauw lijkt in KRISTIN moeilijker te bestrijden dan in BEN NEVIS. Een teler die in 2006 goede resultaten boekte met KRISTIN, zou dat ras om reden van gevoeligheid voor meeldauw niet meer aanplanten.

KRISTIN is uitgeplant op 4 bedrijven. De producties varieerden van matig (6 ton/ha, 3^e plukjaar) tot zeer goed (12 en 14 ton/ha, 3^e en 4^e plukjaar).

Algemeen vond men de bladstand slecht en de groei matig. De plukbaarheid varieerde van: wel te doen, tot matig en moeilijk, met veel bladverlies. De bessen moeten wat langer blijven hangen om goed geplukt te kunnen worden. De pluktijd komt dan in de buurt van de BEN ALDER. De meningen over de beskwaliteit varieerde. Sommigen vonden de kwaliteit goed, een ander sprak van een zachte bes, bestemd voor sap. De sapkwaliteit was in de proeven matig. Met name gold dat voor sapkleur en vitamine C.

FOXENDOWN

Van de nieuwe rassen is FOXENDOWN het meest uitgeplant. Op niet minder dan 15 bedrijven komt dit ras nu voor. De producties varieerden van bedrijf tot bedrijf van slecht (3 ton/ha) tot zeer goed (10 ton/ha, 3^e plukjaar). De meeste bedrijven zaten op 7 a 8 ton/ha (3^e plukjaar), wat voor 2006 niet slecht is.

De groei varieert ook per bedrijf. Een teler sprak van een slechte groei, een ander noemde de matige groei bij de start die later beter werd. Een teler vindt de groei op lichte grond veel te hard. De struiken zijn door de opgaande groei dan al vlug te groot en er komen alleen aan het bovenste deel van de takken nog bessen. De productie loopt dan op oudere leeftijd snel terug. Reden voor hem om dit ras te rooien.

De beskwaliteit werd algemeen redelijk tot goed genoemd. De bessen zijn klein. Het soortelijk gewicht zou laag zijn. De sapkwaliteit is goed, zo bleek in proeven. De groei is gezond. Enkele telers hadden de ervaring dat FOXENDOWN gevoelig is voor rupsen (bladrollers). Bessenrondknopmijt werd nergens gevonden. De plukbaarheid varieerde van vrij moeilijk tot goed. De bessen kunnen enkele dagen rijp aan de struik blijven hangen. De rijptijd valt dan net voor BEN ALDER.

NARVE VIKING

Dit laatrijpende ras is op twee bedrijven uitgeplant. Uit de proeven weten we dat het een sterke, opgaande groeier is, die moeilijk uit de winterrust komt. Soms lopen knoppen helemaal niet uit, wat productie kost. Op de bedrijven heeft het ras in 2006 vrij goed tot goed voldaan. De producties varieerden van 3 ton in het 2^e tot 8 ton in het 3^e plukjaar. De beskwaliteit was goed, evenals de plukbaarheid. De sapkwaliteit was in de proeven in 2002 matig, de volgende jaren goed.

ECM

De indruk is dat deze selectie veel kilo's kan geven, maar dat de kwaliteit van de bes matig is (zacht, onregelmatig rijp). Groeit matig en breed. Deze ervaringen komen overeen met de proefresultaten in Nieuwdorp en in Ovezande. De sapkwaliteit was goed in de proeven.

BEN HOPE

Na de zeer goede resultaten in het eerste productiejaar in Nieuwdorp is dit ras uitgeplant op drie bedrijven. Opvallend waren de opgaande en sterke groei, de slappe takken, de hoge productie en de onregelmatige rijping, dit was in overeenkomst met de proefresultaten. Door de onregelmatige rijping viel ook de beskwaliteit tegen evenals de plukbaarheid.

Een teler had de ervaring dat BEN HOPE gevoelig is voor Roundup. De smaak van de bessen wordt geroemd. De sapkwaliteit was goed in 2005 in de proeven.

BEN CONNAN

De resultaten met dit ras waren tot nu toe goed in Nieuwdorp. Ook in Denemarken sprak men van hoge producties, maar een matige sapkwaliteit. Op twee bedrijven is BEN CONNAN uitgeplant. Het was het eerste groeijaar, dus er is nog niet geoogst. In het begin was de groei traag, later veel beter. De sapkwaliteit was in 2002 matig, behalve het vitamine C gehalte. De jaren daarna was de sapkwaliteit vrij goed in de proeven. Dat viel dus mee.

TRITON

Binnen de Bessencoöperatie geen nieuw ras meer en ondertussen ook al op zijn retour. Geplant in een periode dat BEN NEVIS het slecht deed, vooral vanwege de toenemende gevoeligheid voor meeldauw. TRITON heeft weinig last van deze schimmel en voldeed in die periode beter dan BEN NEVIS. Nu sinds enkele jaren Strobry ingezet kan worden is meeldauw geen probleem meer. De productie van BEN NEVIS is daardoor weer op het oude niveau gekomen. Daarbij komt dat TRITON vooral op lichte grond hard groeit en een steeds grotere struik vormt op latere leeftijd en minder bessen geeft. Dit alles is voor een aantal telers reden om dit ras te gaan rooien. Toch zijn niet alle telers ontevreden. Twee hebben goede tot zeer goede resultaten behaald in 2006. De rijptijd is ongeveer gelijk aan BEN NEVIS. De bessen zijn klein, de beskwaliteit goed, evenals de plukbaarheid. De sapkwaliteit was goed in de proeven.

4 Praktijkrassenproef zwarte bes in Ovezande

4.1 Proefopzet

Doel: Nagaan of rassen en selecties, die na de eerste beoordeling in Nieuwdorp of elders beproevenswaardig zijn gebleken, geschikt zijn voor machinale oogst en ook verder een verbetering zijn van de standaardrassen.

Rassen per 01 april 2006 + plantdatum:

Ben Tron	: winter 1997/1998, 9 ^e groeijaar, 7 ^e oogstjaar
Foxendown	: winter 1997/1998, 9 ^e groeijaar, 7 ^e oogstjaar
ECM	: winter 1998/1999, 7 ^e groeijaar, 5 ^e oogstjaar
Ben Alder	: winter 2001/2002, 4 ^e groeijaar, 2 ^e oogstjaar
COOP 1	: winter 2002/2003, 3 ^e groeijaar, 2 ^e oogstjaar
COOP 2	: winter 2002/2003, 3 ^e groeijaar, 2 ^e oogstjaar
Ben Lomond (herkomst Denemarken)	: winter 2002/2003, 3 ^e groeijaar, 2 ^e oogstjaar
Ben Lomond (herkomst Nederland)	: winter 2002/2003, 3 ^e groeijaar, 2 ^e oogstjaar
Ben Connan	: winter 2004/2005, 1 ^e groeijaar
Coop 3	: winter 2005-2006

Plantafstand: 325 x 40 cm

Aantal planten per ras:

Ca 300, één rij per ras = 120 m lang netto

Ben Lomond diverse herkomsten: ½ rij per herkomst = 60 m lang netto

Proefveldhouder: P. Rijk, Noldijk 4, 4445 SL Ovezande, tel/fax 0113-655971,
e-mail: peterrijk@zonnet.nl

4.2 Resultaten 2006

Voor BEN TRON en FOXENDOWN, de oudste rassen in de proef, was het het zevende oogstjaar. Voor ECM was het het vijfde en voor BEN ALDER, BEN LOMOND en COOP 1 was het het 2^e oogstjaar. Voor BEN CONNAN was het het tweede groeijaar en het 1^e productiejaar. De productie was nog te gering om geoogst te worden. In maart 2006 werd de nieuwe selectie Coop 3 ter plaatse gestekt. Daarover verder in dit verslag meer. De bladstand van de rassen in de proef was in het voorjaar in het algemeen matig, later beter. De zetting viel tegen. Er was in de meeste rassen veel rui.

De productie was overwegend matig, zoals ook op de meeste percelen in de praktijk. Het koude voorjaar en de hete, droge julimaand hebben hun positieve en minder positieve invloed gehad op het proefveld. De resultaten van de producerende rassen zijn vermeld in de tabellen 3 t/m 6.

4.2.1 Gewasbescherming, bemesting en onkruidbestrijding

- Bessenrondknopmijt komt in de omgeving van Ovezande en op het proefveld veel voor. Daardoor kan op dit proefveld een goed beeld worden verkregen over de gevoeligheid van de rassen voor deze mijt.
- Tegen bessenrondknopmijt werd op alle rassen enkele malen zwavel 4 l/ha gespoten, behalve op Foxendown. Tegen bladluizen werd voor de bloei met Calypso 0,25 l/ha gespoten. Bladrollers en bessenbladgalmug werden twee keer bestreden met Decis 0,2 l/ha.
- Bladvalziekte, vruchtrot en meeldauw werden vanaf voor de bloei tot na de oogst afwisselend bestreden met Delan 0,40 kg/ha (3x), Captan 1,5 kg/ha (2x), Strobry 0,2 kg/ha (4x), Eupareen 1,5 kg/ha.

De bemesting bestond uit 160 kg/ha kali 60%, 285 kg/ha NPK 26-14-0 en 150 kg/ha KAS (overbemesting). Verder bestond de bemesting uit bespuitingen met bitterzout 5 kg/ha, Ureum 5 kg/ha en na de oogst 15 kg/ha, 1 l/ha mangaannitrat en 1 l/ha Bortrac.

De onkruidbestrijding werd uitgevoerd met Roundup 4 l/ha (2x).

4.2.2 Beschrijving van de proefrassen in volgorde van rijptijd

Ben Tron

Heeft veel gebloeid maar ook veel geruid. De bladstand was in het voorjaar licht, later veel beter. Brede groei en ondanks de matige productie toch takken tot op de grond. Gevoelig voor bessenrondknopmijt. De productie was matig, slechts 60% van vorig jaar. De plukbaarheid met de machine was vrij goed. De bessen waren klein en matig stevig.

ECM

Zeer brede groei, kleine struik, mooie bladstand. De gevoeligheid voor bessenrondknopmijt bleek mee te vallen. Op grond van tellingen in 2005 was verwacht dat ECM zo zwaar aangetast zou zijn door bessenrondknopmijt, dat deze selectie gerooid zou moeten worden. Maar in plaats van meer, werden juist minder aangetaste knoppen gevonden! De productie was iets minder dan in 2005. De plukbaarheid met de machine was goed. De rijping van de bessen was tamelijk onregelmatig, daardoor was de kwaliteit in zijn geheel minder goed.

Coop 1

Het tweede plukjaar en een productie van ruim 6 ton/ha. Dat is niet slecht! Groeit goed, opgaand, matige bladstand in het voorjaar, later beter. Onbekende bladverkleuring zoals ook op het proefveld in Nieuwdorp. Veel bloei, veel rui, korte tros, takken van onder tot boven vol met bessen. Grote en kleine bes aan één tros, stevige vruchten. Rijpt tamelijk vroeg, iets later dan BEN NEVIS. De plukbaarheid met de machine was goed. Wel wat meer verlies aan bessen dan bij andere rassen omdat de struiken nog klein zijn. De gevoeligheid voor bessenrondknopmijt lijkt mee te vallen

Ben Lomond

De Nederlandse herkomst heeft een meer open groeiwijze en wat minder blad dan de Deense. Verder zijn de verschillen minimaal. De bladstand van beide herkomsten was in het voorjaar zeer matig. De hittegolf in juli veroorzaakte veel bladverbranding. De productie was gemiddeld goed. Ook verder waren de resultaten bij de oogst goed. De Deense herkomst had beduidend meer aangetaste knoppen met bessenrondknopmijt. Dit kan te maken hebben met de infectiedruk die bij de Deense herkomst groter geweest kan zijn.

Coop 2

Stelde in 2006 in alle opzichten teleur op dit proefveld. De bladstand was in het voorjaar zeer matig, later wel wat beter, maar in juli weer slecht door bladverbranding vanwege de hittegolf. De groei is opgaand maar was door de slechte bladstand ook maar matig. Wel vrij slappe takken. De bloei was goed maar er was vrij veel rui. De bessen rijpten onregelmatig. Groene, rode, zwarte en overrijpe bessen op hetzelfde moment. Ook wel wat verschroepelde bessen door zonnebrand. Onregelmatige besgrootte. De kwaliteit van het geoogste product was door dit alles maar matig evenals de productie. Lijkt gevoelig voor bessenrondknopmijt.

Foxendown

Ook dit ras stelde teleur: voor de eerste keer in 8 productie jaren! Groeit goed, breed tot opgaand, goede bladstand, later veel bladverbranding door de hitte in juli. De productie was matig en viel uiteindelijk tegen. Bessen vooral aan de toppen van de takken, naar onder en binnen in de struik weinig bessen. De kwaliteit van de bessen was matig, ook al omdat er verschroepelde bessen waren door de hitte. Door het niet beschikbaar zijn van een oogstmachine zijn de bessen niet geplukt. Eén lichtpuntje in 2006: er zijn opnieuw geen knoppen met bessenrondknopmijt gevonden.

Ben Alder

Bij dit standaardras viel de goede plukbaarheid en vooral de goede beskwaliteit op. Door de droogte waren de bessen opmerkelijk stevig. Groeit breed, compact, goede donkergroene bladstand, later bladverbranding als gevolg van de hitte. Veel bloem, veel rui en daardoor productieverlies. Gevoelig voor bessenrondknopmijt.

Ben Connan

Groeide goed in dit tweede groeijaar. Mooie bladstand. Nog weinig productie, daardoor niet geplukt.

Coop 3

Dit veelbelovende ras is in maart op het proefveld ter plaatse in zwart plastic gestekt. Het heeft veel moeite gekost om stekken van deze selectie te bemachtigen. Het was dan ook teleurstellend te moeten constateren dat veel stekken niet of nauwelijks waren aangeslagen: 75% is dood gegaan! Het is dus een verloren jaar op dit proefveld voor deze veelbelovende selectie.

5 Praktijkrassenproef rode bes in Heinkenszand

In deze proef zijn alleen nog waarnemingen verricht aan het rode bessen ras RED POLL. Aan de overige rassen is geen aandacht meer besteed. RED POLL groeit zeer breed met horizontale takken die ook op de grond liggen. De verwachting is dat dit ras niet geschikt is om als vrije struik zonder draad te telen. Er werd geen meeldauw waargenomen.

Bijlage 1 Tabellen met resultaten

TABEL 1a. Resultaten rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2006 en gemiddeld over 2002-2006

5e productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven

Ras	Totaal indruk 1) 2006	Totaal indruk 1) 2002-2006	Productie 1) 4 juli 2006	Productie Bij de oogst 1) 2006	Productie Bij de oogst 1) 2002-2006	Oogstdatum in juli 2006	Oogstdatum in juli Gem. 2002-2006
Ben Nevis	7,6	5,1	7,4	7,0	5,5	8	4
Triton (a)		6,7			6,3		5
Ben Tron (a)		6,9			7,3		6
ECM	6,9	8,0	7,2	8,0	8,3	11	6
Ben Connan	6,1	7,0	6,8	7,0	7,7	9	7
Ras ZWB 36	6,9	7,4	6,7	7,5	7,5	11	7
Ras ZWB 3	7,7	8,2	8,0	8,0	8,3	13	9
Kristin (a)		7,3			7,1		10
Ras ZWB 7	6,6	6,8	5,8	7,0	6,6	15	12
Foxendown (a)		6,2			5,9		16
Ben Alder	6,5	6,1	6,4	7,0	6,6	22	20
Ben Tirran	6,6	6,9	6,4	7,0	6,8	24	21
Narve Viking (a)		4,5			4,9		22

1) 1 = slecht, laag ; 9 = goed a) is gem. 2002-2005

De in de tabellen vermelde cijfers voor totaal indruk en productie zijn gemiddelden van cijfers gegeven voor de oogst door een telersgroep van 7 personen en tijdens de oogst door de onderzoeker.

TABEL 1b. Resultaten rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp 2006 en gemiddeld over 2003-2006

4^e productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven

Ras	Totaal Indruk 1) 2006	Totaal Indruk 1) 2003-2006	Productie 1) 4 juli 2006	Productie Bij de oogst 1) 2006	Productie Bij de oogst 1) 2003-2006	Oogstdatum in juli 2006	Oogstdatum in juli 2003- 2006
Ras ZWB 26	6,7	6,3	6,6	7,0	6,8	1	28/6
Ras ZWB 21	5,1	6,1	4,9	4,5	6,2	1	29/6
Ras ZWB 28	6,5	6,0	7,3	8,0	6,6	5	1
Ras ZWB 19	4,1	4,9 (a)	4,7	5,0	5,3 (a)	3	1 (a)
Ras ZWB 24	4,6	5,2	4,6	4,5	5,8	3	1
Ras ZWB 20	5,0	6,1 (a)	4,8	6,0	6,4 (a)	2	2
Ras ZWB 22	4,4	5,8	3,7	4,0	6,5	3	2
Ras ZWB 5	5,4	6,2	5,6	6,0	6,9	3	3
Ras ZWB25	7,1	7,1 (a)	7,3	8,0	7,7 (a)	5	3 (a)
Ras ZWB 29	4,2	5,1 (a)	4,6	3,0	4,6 (a)	5	5 (a)
Ras ZWB 23	7,3	7,4	7,6	8,5	7,8	11	7
Ras ZWB 1	5,6	6,5	5,1	6,0	7,3	21	16

1 = slecht, laag; 9 = goed (a) = gem. 2004 - 2006

De in de tabellen vermelde cijfers voor totaal indruk en productie zijn gemiddelden van cijfers gegeven voor de oogst door een telersgroep van 7 personen en tijdens de oogst door de onderzoeker.

TABEL 1c. Resultaten rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2006 en gemiddeld over 2004-2006.

3° productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven

Ras	Totaal Indruk 1) 2006	Totaal Indruk 1) Gem. 2004 - 2006	Productie 1) 4 juli 2006	Productie 1) bij de oogst 2006	Productie 1) Gem. bij de oogst 2004-2006	Oogstdatum in juli 2006	Oogstdatum in juli Gem. 2004- 2006
Ras ZWB 30	4,2	6,0	4,3	4,5	6,3	3	3
Ras ZWB 31	6,1	6,4	6,0	7,0	7,0	2	4
Ras ZWB 32	5,5	6,2	7,0	7,5	6,6	15	10
Ras ZWB 40	5,0	5,1	4,4	4,0	4,2	11	14
Ras ZWB 17	7,0	6,9	6,8	8,0	7,5	22	16
Ras ZWB 38	5,1	5,3	4,5	4,0	4,3	15	16
Ras ZWB 13	4,1	5,6	4,8	6,0	6,7	19	17
Ras ZWB39	4,5	5,1	4,9	3,5	4,5	15	18
Ras ZWB 15	5,4	5,5	5,0	6,0	5,8	22	22

1) 1 = slecht, laag; 9 = goed

De in de tabellen vermelde cijfers voor totaal indruk en productie zijn gemiddelden van cijfers gegeven voor de oogst door een telersgroep van 7 personen en tijdens de oogst door de onderzoeker.

TABEL 1d. Resultaten rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp 2006 en gemiddeld over 2002-2006.

2^e productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven

Ras	Totaal Indruk 1) 2006	Productie 1) 4 juli 2006	Productie Bij de oogst 1) 2006	Productie Gem. bij de oogst 1) 2005-2006	Oogstdatum in juli 2006	Oogstdatum in juli Gem. 2005-2006
Ras ZWB 14	7,1	7,5	8,0	7,3	8	10
Ras ZWB 11	6,5	7,0	8,0	7,3	11	12
Ras ZWB 10	6,8	6,6	7,0	6,8	15	13
Ras ZWB 16	4,4	4,0	6,0	6,5	19	15
Ras ZWB 12	6,6	6,8	7,0	6,8	24	19

1) 1 = slecht, laag; 9 = goed

De in de tabellen vermelde cijfers voor totaal indruk en productie zijn gemiddelden van cijfers gegeven voor de oogst door een telersgroep van 7 personen en tijdens de oogst door de onderzoeker.

Tabel 2a Resultaten rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2006 en gemiddeld over 2002-2006.

5^e productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven

Ras	Begin bloeidatum in april 2006	Begin bloeidatum in april Gem. 2002- 2006	Stevigheid Bessen 2) 2006	Stevigheid Bessen 2) Gem. 2002-2006	Barsten Bessen 3) 2006	Barsten Bessen 3) Gem. 2002- 2006	Vruchtgrootte 4) 2006	Vrucht- Grootte/ 100bes- gewicht in g Gem. 2002- 2005
Ben Nevis	21	12,6	8	8	8	7,6	7	91
Triton	23	15,4		a) 7,8		a) 7,5		75
Ben Tron		a) 9,0		a) 6,3		a) 6,5		97
ECM	19	12,2	6	5,4	7	6,2	8,5	132
Ben Connan	26	18,6	5	5,8	6	6,2	8,5	136
Ras ZWB 36	24	13,4	8	7,0	8	7,0	5	95
Ras ZWB 3	22	13,4	6	5,8	7	5,6	8,5	143
Kristin	21	10,4		a) 7,5		a) 7,3		119
Ras ZWB 7	24	16,4	6	6,2	6	6,2	8	134
Foxendown		a) 12,8		a) 8,5		a) 7,6		75
Ben Alder	27	27,4	7	6,2	7	7,2	7	105
Ben Tirran	29	28,0	7	7,4	7	7,4	7	104
Narve Viking		a) 32,8		a) 8,0		a) 8,3		96

a)= gem. 2002 – 2005, 2) 1 = zeer zacht; 9 = zeer hard, 3) 1 = veel; 9 = weinig, 4) 1 = klein; 9 = groot

TABEL 2b. Resultaten Rassenproef Zwarte bes in Nieuwdorp in 2006 en gemiddeld over 2003-2006.

3^e productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven

Ras	Begin bloeidatu m in april 2006	Begin bloeidatu m in april Gem. 2003 - 2006	Stevigheid Bessen 2) 2006	Stevigheid Bessen 2) Gem. 2003- 2006	Barsten Bessen 3) 2006	Barsten bessen 3) Gem. 2003- 2006	Vruchtgrootte 4) 2006	Vrucht- Grootte/ 100bes-gewicht g Gem. 2003-2005
Ras ZWB 26	18	14,3	6	4,8	8	5,5	7	91
Ras ZWB 21	17	11	7	5,5	8	6,3	8	133
Ras ZWB 28	19	12,5	6	4,8	7	5,8	8	116
Ras ZWB 19	20	a) 16,7	7	a) 6,3	7	a) 7,0	7	b) 125
Ras ZWB 24	19	9,5	7	4,4	8	6,3	6	98
Ras ZWB 20	18	a) 10,7	7	a) 6,7	7	a) 7,0	8	b) 137
Ras ZWB 22	22	15,8	6	6,5	7	5,5	7	b) 140
Ras ZWB 5	18	15,3	8	8,0	8	7,8	7	125
Ras ZWB 25	21	a) 12,7	8	a) 7,7	8	a) 6,3	6	b) 105
Ras ZWB 29	19	16,0	7	a) 6,3	8	a) 7,0	6	b) 128
Ras ZWB 23	20	17,0	7	7,0	8	7,0	9	157
Ras ZWB 1	25	20,8	7,5	7,9	8	7,5	7	114

a) = gem. 2004 – 2006

b) = gem. 2004 - 2005

2) 1 = zeer zacht; 9 = zeer hard

3) 1 = veel; 9 = weinig

4) 1 = klein; 9 = groot

TABEL 2c. Resultaten Rassenproef Zwarte bes in Nieuwdorp in 2006 en gemiddeld over 2004-2006.

3^e Productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven

Ras	Begin bloedatu m in april 2006	Begin bloedatu m in april Gem. 2004- 2006	Stevigheid Bessen 2) 2006	Stevigheid Bessen 2) Gem. 2004-2006	Barsten Bessen 3) 2006	Barsten Bessen 3) Gem. 2004- 2006	Vruchtgrootte 4) 2006	Vruchtgrootte 100bes gew. In g 2005
Ras ZWB 30	22	16,3	6	5,7	6	5,7	7	118
Ras ZWB 31	24	18,7	6	5,7	7	6,7	7	111
Ras ZWB 32	28	24,7	7,5	7,2	7	7,0	7,5	113
Ras ZWB 40	30	26,3	8	7,7	8	8,3	5	
Ras ZWB 17	25	18,0	9	8,7	8	8,0	8	103
Ras ZWB 38	27	23,7	8	7,7	7	7,7	7	
Ras ZWB 13	24	20,3	8	6,7	8	7,0	7	
Ras ZWB 39	26	22,3	7,5	7,8	7	7,7	7	149
Ra ZWB 15	34	32,7	7,5	7,5	7	7,7	7,5	121

2) 1 = zeer zacht; 9 = zeer hard

3) 1 = veel; 9 = weinig

4) 1 = klein; 9 = groot

TABEL 2d. Resultaten Rassenproef Zwarte bes in Nieuwdorp in 2006 en gemiddeld over 2005-2006.

2^e productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven

Ras	Begin bloedatu m in april 2006	Begin bloedatu m in april Gem. 2005- 2006	Stevigheid Bessen 2) 2006	Stevigheid Bessen 2) Gem. 2005- 2006	Barsten Bessen 3) 2006	Barsten Bessen 3) Gem. 2005- 2006	Vruchtgrootte 4) 2006	
Ras ZWB 14	26	21,5	7	7,5	8	8,0	7	
Ras ZWB 11	18	16,5	8	7,0	7	7,0	7	
Ras ZWB 10	24	22,5	8	7,0	7	7,5	4	
Ras ZWB 16	25	22,0	8	8,0	8	8,0	4	
Ras ZWB12	26	22,5	7	7,5	7	7,5	4	

2) 1 = zeer zacht; 9 = zeer hard

3) 1 = veel; 9 = weinig

4) 1 = klein; 9 = groot

TABEL 3a. Resultaten Rassenproef Zwarte bes in Nieuwdorp in 2006 en gemiddeld over 2002-2006.

5^e productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven

Ras	Groeiwijze 5) 2006	Groeiwijze 5) Gem. 2002- 2006	Groeikracht 6) 2006	Groeikracht 6) Gem. 2002- 2006	Groene Melk Distel Luis 7) 2006	Groene Melk Distel Luis 7) Gem. 2001-2005	Bessenblad- galmug 7) Gem. 2001-2005
Ben Nevis	6	5,4	7,5	6,5		2,4	6,0
Triton		a) 6,8		a) 7,8		3,2	2,3
Ben Tron		a) 7,0		a) 8,0		2,4	5,1
ECM	6	6,0	7	6,2		5,4	4,0
Ben Connan	7	6,2	7	6,6		4,0	3,1
Ras ZWB 36	8	7,2	8	7,6		2,3	5,4
Ras ZWB 3	8	6,2	7	7,2		3,6	5,5
Kristin		a) 7,0		a) 5,8		2,2	3,7
Ras ZWB 7	6	6,0	7	7,1		5,3	5,9
Foxendown		a) 6,5		a) 5,5		2,7	4,7
Ben Alder	6	5,8	5	5,4		2,8	7,5
Ben Tirran	6	6,2	7	6,8		2,6	7,2
Narve Viking		a) 8,3		a) 7,9		1,7	8,0

a) = gem. 2002-2005

5) 1 = slappe groei; 9 = opgaande groei

6) 1 =zwakke groei; 9 = sterke groei

7) 1 = weinig luis/bessenbladgalmug; 9 = veel luis/bessenbladgalmug

Tabel 3b Resultaten rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2006 en gemiddeld over 2003-2006

4^e productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven

Ras	Groeiwijze 5) 2006	Groeiwijze 5) Gem. 2003- 2006	Groeikracht 6) 2006	Groeikracht 6) Gem. 2003- 2006	Groene Melk Distel Luis 7) 2006	Groene Melk Distel Luis 7) Gem. 2002-2005	Bessenblad- galmug 7) Gem. 2002-2005
Ras ZWB 26	7	6,6	8	a) 7,4	2,0	2,0	3,8
Ras ZWB 21	6	6,6	6	7,0	3,5	3,1	2,2
Ras ZWB 28	5	5,6	6	6,8	1,0	1,0	2,0
Ras ZWB 19	4	a) 5,7	4	a) 4,8	4,5	4,5	5,8
Ras ZWB 24	6	5,2	8	7,2	3,5	3,1	2,5
Ras ZWB 20	6	6,4	6	a) 6,7	3,0	2,2	2,2
Ras ZWB 22	7	6,4	8	7,4	1,5	3,5	3,8
Ras ZWB 5	6	6,4	4	a) 4,5	6,5	6,4	5,2
Ras ZWB 25	7	6,8	7	a) 6,4	6,5	4,3	4,8
Ras ZWB 29	7	6,6	8	a) 7,5	2,0	2,7	2,5
Ras ZWB 23	6	6,4	7	a) 7,3	5,5	4,9	5,0
Ras ZWB 1	7	7,4	8	8,0	1,0	1,0	4,3

a) = gem. 2004 - 2006

5) 1 = slappe groei; 9 = opgaande groei

6) 1 = zwakke groei; 9 = sterke groei

7) 1 = weinig luis / bessenbladgalmug; 9 = veel lui / bessenbladgalmug

Tabel 3c Resultaten rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2006 en gemiddeld over 2004-2006.

3^e productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven

Ras	Groeiwijze 5) 2006	Groeiwijze 5) Gem. 2004- 2006	Groeikracht 6) 2006	Groeikracht 6) Gem. 2004- 2006	Groene Melk Distel Luis 7) 2006	Groene Melk Distel Luis 7) Gem. 2003-2005	Bessenblad- galmug 7) Gem. 2003-2005
Ras ZWB 30	6	7,0	6	6,7	1,0	1,0	2,0
Ras ZWB 31	6	6,0	8	7,3	1,5	1,1	4,7
Ras ZWB 32	4	6,0	8	7,3	7,0	6,0	3,7
Ras ZWB 40	8	7,7	8	7,0	1,0	1,0	5,7
Ras ZWB 17	7	6,3	6	6,0	5,0	3,4	7,7
Ras ZWB 38	8	7,7	6	6,3	1,5	1,9	6,2
Ras ZWB 13	8	7,0	6	6,7	1,5	3,5	6,5
Ras ZWB 39	8	8,0	7	6,7	6,5	5,9	4,3
Ras ZWB 15	7	7,3	8	7,0	2,0	4,5	7,8

5) 1 = slappe groei ; 9 = opgaande groei

6) 1 = zwakke groei; 9 = sterke groei

7) 1 = weinig luis/bessenbladgalmug; 9 = veel luis/bessenbladgalmug

Tabel 3d Resultaten rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2006 en gemiddeld over 2003-2005.

2^e productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven

Ras	Groeiwijze 5) 2006	Groeiwijze 5) Gem. 2005- 2006	Groeikracht 6) 2006	Groeikracht 6) Gem. 2005- 2006	Groene Melk Distel Luis 7) 2006	Groene Melk Distel Luis 7) Gem. 2003-2005	Bessenblad- galmug 7) Gem. 2003-2005
Ras ZWB 14	8	7,5	8	7,5	5	4,5	5,0
Ras ZWB 11	5	5,5	7	7,0	2,5	2,3	5,0
Ras ZWB 10	7	7,5	5	5,0	2,5	2,8	4,0
Ras ZWB 16	8		3	4,0	1,0	1,5	2,5
Ras ZWB 12	7	7,5	5	5,5	2,0	2,0	5,5

5) 1 = slappe groei; 9 = opgaande groei

6) 1 = zwakke groei; 9 = sterke groei

7) 1 = weinig luis/bessenbladgalmug; 9 = veel luis/bessenbladgalmug

TABEL 4a. Resultaten Rassenproef Zwarte bes in Nieuwdorp in 2006 en gemiddeld over 2002-2006.

5^e productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven

Ras	Bladval ziekte 7) Gem. 2001- 2005	Roest 7) 2006	Roest 7) Gem. 2002-2006	Smaak 1) 2006	Smaak 1) Gem. 2002-2006	Gelijkmatige rijping 8) 2006	Gelijkmatige rijping 8) Gem. 2002-2006
Ben Nevis	5,8	5	2,3	8	8,0	7,5	7,3
Triton	6,9		a) 1,5		a) 5,8		a) 6,5
Ben Tron	1,6		a) 2,5		a) 6,9		a) 6,3
ECM	1,7	3	1,4	6	6,1	6	6,8
Ben Connan	6,1	1	1,0	5	5,0	6	7,0
Ras ZWB 36	7,9	4	1,5	7	6,8	7	6,7
Ras ZWB 3	2,1	5	4,5	6	6,2	6	6,6
Kristin	1,8		a) 1,8		a) 8,0		a) 7,0
Ras ZWB 7	2,6	8	7,0	6	6,6	6	6,3
Foxendown	5,5		a) 1,0		a) 5,8		a) 6,0
Ben Alder	5,9	6	3,1	6	6,6	7	6,4
Ben Tirran	3,7	7	3,7	6	6,4	5	5,6
Narve Viking	1,4		a) 3,3		a) 7,0		a) 6,3

a) = gem. 2002 - 2005

7) 1 = weinig bladvalziekte/roest; 9 = veel bladvalziekte/roest

8) 1 = ongelijkmatig; 9 = gelijkmatig

TABEL 4b Resultaten Rassenproef Zwarte bes in Nieuwdorp in 2006 en gemiddeld over 2003-2006.

4^e productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven

Ras	Bladval ziekte 7) Gem. 2003- 2005	Roest 7) 2006	Roest 7) Gem. 2003-2006	Smaak 1) 2006	Smaak 1) Gem. 2003-2006	Gelijkmatige rijping 8) 2006	Gelijkmatige rijping 8) Gem. 2003-2006
Ras ZWB 26	2,0	2	1,3	7	6,0	6	7,0
Ras ZWB 21	1,3	1	1,0	8	7,5	5	6,8
Ras ZWB 28	1,0	1,5	1,1	8	7,5	4	5,3
Ras ZWB 19	1,3	1	1,0	7	6,7	7	a) 6,0
Ras ZWB 24	3,5	1	1,0	6	6,3	7	7,0
Ras ZWB 20	2,5	1	1,0	6	6,7	5	a) 6,3
Ras ZWB 22	4,8	5	2,0	8	7,5	7	6,5
Ras ZWB 5	2,5	3,5	1,6	7	6,3	8	7,5
Ras ZWB 25	1,0	1	1,3	7	6,3	5	a) 7,0
Ras ZWB 29	1,5	2	1,3	8	7,3	5	a) 6,0
Ras ZWB 23	3,8	1,5	1,1	8	7,8	7	6,8
Ras ZWB 1	1,0	7	5,3	7	6,8	4	6,0

a) = gem. 2004- 2006

7) 1 = weinig bladvalziekte/roest; 9 = veel bladvalziekte/roest

8) 1 = ongelijkmatig; 9 = gelijkmatig

TABEL 4c Resultaten Rassenproef Zwarte bes in Nieuwdorp in 2006 en gemiddeld over 2003-2006.

3^e productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven

Ras	Bladval ziekte 7) Gem. 2003- 2005	Roest 7) 2006	Roest 7) Gem. 2003-2006	Smaak 1) 2006	Smaak 1) Gem. 2004-2006	Gelijkmatige rijping 8) 2006	Gelijkmatige rijping 8) Gem. 2004-2006
Ras ZWB 30	1,0	1	1,0	6	6,7	6	5,7
Ras ZWB 31	2,2	3,5	1,6	8	7,3	7	5,7
Ras ZWB 32	1,2	3	1,5	8	7,3	5	6,0
Ras ZWB 40	1,0	1	1,0	8	7,0	7	7,7
Ras ZWB 17	4,0	1	1,0	6	6,0	8	7,7
Ras ZWB 38	1,0	9	5,0	6	6,3	6	7,0
Ras ZWB 13	5,3	7	4,1	6	6,7	8	7,3
Ras ZWB 39	1,0	1	1,0	7	6,7	7	7,3
Ras ZWB 15	3,3	6	2,5	8	7,0	8	7,3

7) 1 = weinig bladvalziekte/roest; 9 = veel bladvalziekte/roest

8) 1 = ongelijkmatig; 9 = gelijkmatig

Tabel 4d Resultaten rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2006 en gemiddeld over 2005-2006.

2^e productiejaar, rassen worden in volgorde van rijping weergegeven

Ras	Bladval ziekte 7) 2005	Roest 7) 2006	Roest 7) Gem. 2005-2006	Smaak 1) 2006	Smaak 1) Gem. 2005-2006	Gelijkmatige rijping 8) 2006	Gelijkmatige rijping 8) Gem. 2005-2006
Ras ZWB 14	2,0	1	1,0	8	7,5	8	8,0
Ras ZWB 11	1,0	1,5	1,3	6	6,0	7	7,0
Ras ZWB 10	5,5	4	2,5	4	3,5	7	7,5
Ras ZWB 16	6,0	3,5	2,3	6	5,0	7	7,0
Ras ZWB 12	4,0	4	2,5	4	4,0	7	7,0

7) 1 = weinig bladvalziekte/roest; 9 = veel bladvalziekte/roest

8) 1 = ongelijkmatig; 9 = gelijkmatig

Tabel 5a Resultaten rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2006 en gemiddeld over 2002-2005.

5^e productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven

Ras	Tros lengte 9) 2006	Vroege val bes En makkelijk los laten bij oogst 3) 2006	Hoeveelheid blad bij begin bloei 7) 2006	Hoeveelheid blad Bij begin bloei 7) Gem. 2002-2005
Ben Nevis	7	7		5,3
Triton				5,7
Ben Tron				8,3
ECM	6	7		5,0
Ben Connan	7	3		6,3
RAS ZWB 36	7	8		7,3
RAS ZWB 3	6	6		4,7
Kristin		8		8,3
RAS ZWB 7	6	8		7,7
Foxendown				3,7
Ben Alder	5	4		5,0
Ben Tirran	7	5		5,3
Narve Viking				3,7

3) 1 = veel; 9 = weinig

7) 1 = weinig; 9 = veel

9) 1 = weinig; 9 = veel

Tabel 5b Resultaten rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2006 en gemiddeld.

4^e productiejaar in volgorde van rijptijd

Ras	Tros lengte 9) 2006	Vroege val bes En makkelijk los laten bij oogst 3) 2006	Hoeveelheid blad bij begin bloei 7) 2006	Hoeveelheid blad Bij begin bloei 7) Gem. 2004-2006
Ras ZWB 26	7	7	7,5	7,6
Ras ZWB 21	6	4	6,5	6,6
Ras ZWB 28	8	3	7	7,3
Ras ZWB 19	7	4	6,5	7,5
Ras ZWB 24	8	7	7,5	6,9
RAS ZWB 20	3	4	7	6,5
RAS ZWB 22	6	8	8	7,3
Ras ZWB 5	5	7	7	7,0
Ras ZWB 25	7	7	7	7,7
Ras ZWB 29	5	7	7	7,5
Ras ZWB 23	6	7	5	5,5
Ras ZWB 1	8	8	7	7,0

3) 1 = veel; 9 = weinig

7) 1 = weinig; 9 = veel

9) 1 = kort; 9 = lang

Tabel 5c Resultaten rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2006 en gemiddeld.

3^e productiejaar in volgorde van rijptijd

Ras	Tros lengte 9) 2006	Vroege val bes En makkelijk los laten bij oogst 3) 2006	Hoeveelheid blad bij begin bloei 7) 2006	Hoeveelheid blad Bij begin bloei 7) Gem. 2004-2006
Ras ZWB 30	5	7	7,5	8,5
Ras ZWB 31	6	8	6,5	7,5
Ras ZWB 32	6	6	6	8,0
Ras ZWB 40	7	8	6	6,7
Ras ZWB 17	5	8	7	7,0
RAS ZWB 38	6	8	5	4,3
RAS ZWB 13	7	4	5	5,0
Ras ZWB 39	6	7	6	7,3
Ras ZWB 15	5	4	4	4,7

3) 1 = veel; 9 = weinig

7) 1 = weinig; 9 = veel

9) 1 = kort; 9 = lang

Tabel 5d Resultaten rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2006 en gemiddeld

2^e productiejaar in volgorde van rijptijd

Ras	Tros lengte 9) 2006	Vroege val bes En makkelijk los laten bij oogst 3) 2006	Hoeveelheid blad bij begin bloei 7) 2006	Hoeveelheid blad Bij begin bloei 7) Gem. 2005-2006
Ras ZWB 14	7	8	6,5	6,8
Ras ZWB 11	6	5	6	5,5
Ras ZWB 10	7	8	7	7,0
Ras ZWB 16	7	8	1,5	3,3
Ras ZWB 12	6	8	6,5	5,8

3) 1 = veel; 9 = lang

7) 1 = weinig; 9 = veel

9) 1 = kort; 9 = lang

Tabel 6 Resultaten rassenproef zwarte bes in Ovezande in 2006

Ras	Oogstdatum in juli	Productiejaar	Kapotte bessen 1)	Besgrootte 2)	Onregelmatige rijping 3)
Ben Tron	12	8e	6	6	6
ECM	12	5e	7	7	4
Coop 1	12	2e	7	5	6
Ben Lomond (Denemarken)	18	2e	7	7.5	6
Ben Lomond (Nederland)	18	2e	7	7.5	6
Foxendown	21	8 ^e			
Coop 2	21	2e	7	7.5	3
Ben Alder	21	2e	8	7.5	6
Ben Connan					
Coop 3					

1) 1 = veel; 9 = weinig

2) 1 = klein; 9 = zeer groot

3) 1 = zeer onregelmatig; zeer regelmatig

Tabel 7. Productie zwarte bessen in kg/per ha in Ovezande 1999-2006

Ras	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ben Nevis	60	2300	3359	5923				
Ben Lomond Denemarken							3900	5640
Ben Lomond Nederland							2800	4510
Triton	300	3100	4641	9893	3475	5154		
ECM	-	-	-	2864	5676	11005	6800	6210
Ben Tron	130	3600	8430	10414	6454	13617	11300	6490
Coop 1							5600	6210
Coop 2							2500	3100
Kristin	360	3500	7671	11216	5017	12517	9000	
Foxendown	180	3800	6051	9633	7447	13085	9600	6000 1)
Storklas	180	800	-	-	-	-		
Farleigh	210	2900	4436	8213				
Ben Alder							3700	4230
Narve Viking	200	3100	5154	6402	7083	5319	7600	
Haakon	60	2300	2693	-	-	-		

1) Schatting

Tabel 8. Knoppen met besenrondknopmijt in Ovezande 2000-2006. (Aantal knoppen per 25 m rij in maart.)

Ras	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ben Nevis	48	31	159	-	-		-
Ben Lomond Denemarken						75	958
Ben Lomond Nederland						170	185
Triton	55	49	739	1628	3560		-
ECM	4	14	132	1104	1795	4305	1580
Ben Tron	2	41	98	410	897	2805	2700
COOP 1						0	83
COOP 2						15	605
Kristin	0	2	18	13	40	235	-
Foxendown	0	0	0	0	0	0	0
Storklas	469	-	-	-	-		-
Farleigh	0	0	0	-	-		-
Ben Alder				52	172	1800	905
Narve Viking	0	4	64	80	760	4185	-
Haakon	241	30	-	-	-		-
Ben Connan							5
Coop 3							

Tabel 9. Plukbaarheid zwarte bessen in Ovezande 1999-2006 ¹⁾

Ras	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ben Nevis	6	9	6	8	-	-		
Ben Lomond Denemarken							5	8
Ben Lomond Nederland							5	8
Triton	8	9	9	9	8	9		
ECM	-	-	6	8	8	7	8	8
Ben Tron	7	7	6	6	8	7	7	7
COOP 1							8	7
COOP 2							6	8
Kristin	4	7	7	5	7	7	6	
Foxendown	5	8	7	6	8	9	7	
Storklas	8	8	-	-	-	-		
Farleigh	5	8	7	7	-	-		
Ben Alder							7	8
Narve Viking	8	8	7	8	8	8	7	
Haakon	8	8	8	-	-	-		

¹⁾ 1 = slecht; 9 = zeer goed